

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XIV.

1904.

Sešitek 3. in 4.

Frančišek Mihael Paglovec,

župnik v Spodnjem Tuhinju in slovenski pisatelj (1679—1759).

Spisal **Viktor Steska.**

(Dalje.)

VI.

Paglovec spada med najzaslužnejše pisatelje slovenske v prvi polovici 18. veka. Kdo pa je spodbudil moža, da je vstopil v kolo slovenskih pisateljev? Na to vprašanje je pač težko odgovoriti. Brezdvomno je, da je Paglovec že pred svojim nastopom v javnosti pridno prebiral slovenske knjige zlasti Kastelčeve poleg evangelijev in listov, ki jih je moral itak vsako nedeljo in vsak praznik prebirati v cerkvi vernikom pri božji službi. Čudno se pa mora vendar zdeti vsakomu, da je prva doslej znana Paglovčeva knjiga izšla, ko je bil pisatelj že v 54. letu. To je pač zagonetka. Toda poskusimo jo rešiti.

Paglovec je bil iz srca pobožen in veren sin katoliške cerkve. Leta 1725. je bil sklican v Rim pokrajinski zbor, ki je zlasti priporočil rabo Bellarminovega katekizma pri pouku otrok. Ker je zanimivo, kaj so škofje tu sklenili, naj sledi tu nekoliko točk iz tretje seje 29. aprila l. 1725¹⁶⁾.

1. O praznikih opoldne naj se da znamenje z zvonom, in eden ali dva moža, marljiva in pobožna, naj gresta po vsej

¹⁶⁾ Glej vvod k slovenski izdaji Bellarminovega katekizma.

župniji in zvončkljaje kličeta: Očetje in matere, pošljite svoje sinove in hčere h krščanskemu nauku, sicer boste dajali Bogu odgovor!

2. Dve starejši, goreči in ljubezni polni osebi naj se izbereta, ki naj hodita s pridevkom »ribič« s paličico okrog in zbirata dečke in deklice za nauk. Za vsako pot dobi vsak po 100 dnej odpustka. Tudi v cerkvi naj nadzirata otroke.

3. Otroci naj se razdele v več oddelkov. V vsakem oddelku naj jih bo po 8—10 in ne več. Uči naj jih duhovnik ali klerik ali kak drug sposoben človek ali tudi učenec iz višjega oddelka.

4. Oddelki naj bodo vsaj 4 za dečke in deklice. V vsakem oddelku naj se učé otroci po en odstavek Bellarminovega katekizma. Dečki naj uk obiskujejo od 7.—14., deklice od 7.—12. leta. Pol ure naj se poučuje, pol ure izprašuje, naposled naj se glavne molitve glasno molijo z litanijami vred.

Belarminov katekizem z določili rimskega zbora iz l. 1725. je kmalu potem izšel. Slovenci so ga z veseljem sprejeli in l. 1728.¹⁷⁾ je že romal slovenski prevod po deželi. Najprej je bil natisnjen latinski del z naslovom »Instructiones tres etc.« potem pa slovenski del:

Kratki SAPOPADEK CHRISTIANSKIGA NAVUKA OD ROBERTA BELLARMINA etc. Is Latinskiga nu Lashkiga na Slovinski ali Krainski iefik fvestu prestavljen inu pogmeran. 12°. 111 str.

Po mojem domnevanju je vprav ta knjižica vplivala na Paglovca, da je prišel s svojo šolo. Najprej je seveda po zborovem navodu učil na izust katekizem. Kmalu se je pa prepričal, kako mučno je mladino tako poučevati. Otroci niso vselej vsi prišli k pouku, hitro so pozabili, težko jih je bilo nadzirati v raznih oddelkih. Paglovec si je torej mislil: Olajšajmo si trud s tem, da naučimo otroke najprej brati, potem

¹⁷⁾ Glej Izvestja muzejskega društva 1902, 95.

bo lažje šlo s poukom. In res je osnoval nekako šolo. O tej šoli je pisal že Jos. Benkovič¹⁸⁾:

»Učil je otroke ne le krščanskega nauka, temveč tudi pisanja in branja in zmožnejše celo latinščine, da so se mogli dalje šolati. Da je pa bila šola redna, je sprejel po šest dečkov k sebi na hrano in stanovanje, nekaj jih je imel kapelan, nekaj jih je pa stanovalo doma ali pa po zasebnih hišah. Prihajali so namreč tja tudi od daljših strani. Kadar ni utegnil sam poučevati, je poslal svoje gojence po selih, da so učili druge brati in pisati. Vzgojil je več takih potovalnih učiteljev, ki so se razkropili daleč na okoli, nekateri tudi na Štajersko v savinjsko dolino. Zadnji njegov učenec je bil zasebni učitelj Povh, ki je umrl l. 1820. v visoki starosti.«

To, kar je Benkovič izvedel po ustnem izročilu, se kaj dobro vjema z delovanjem, določenem po želji rimskega zbora.

Paglovec je pa storil še korak dalje. Otroci naj bi se učili katekizma, potem naj bi pa napredovali sčasoma tudi v ascetiki. Zato je jel prevajati druge znamenite knjige, ki so se urno širile med Slovenci. Zato torej je Paglovec prijel za pero v dobi, ko mislijo drugi, da tiče že globoko v jeseni svojega življenja.

Med Paglovčeve učence se prišteva tudi Jurij Japelj, toda, v katerem smislu, še ni dognano. Da je bil Paglovec za učitelja Japlju v »kranjščini«, bi bilo mogoče na dvoji način. Ni izključeno, da bi se bil Japelj kot rojen Kamničan učil pri Paglovcu samem¹⁹⁾, saj do Tuhinja ni bilo daleč, in Japelj (roj. 1744) je štel ob Paglovčevi smrti že 15 let (1759). Mogoče je pa tudi, da mu Japelj prideva naslov učitelja, ker se je učil slovenščine po njegovih spisih, ki so bili zlasti v Kamniku znani

¹⁸⁾ Dom in Svet 1899, 295.

¹⁹⁾ Te misli je Jos. Benkovič pišoč (Dom in Svet, 1894, 33.), da je bil Paglovec mlademu Japlju »pravi dušni in krušni oče« in da je »potisnil svojemu gojencu v spretno roko pisateljsko pero.«

in priljubljeni. Japelj je Paglovca tako čislal, da ga je imel za največjega jezikoslovca tistih dni²⁰⁾.

Med znanimi slovenskimi pisatelji je živel v Paglovčevi bližini le Ahacij Steržinar, župnik in škofovski komisar v Gornjem Gradu, ki je znan po svoji pesmarici, katero je izdal l. 1729. Ker ta natanko pove, kdaj je izšel prevod Bellarminovega katekizma, bi bilo misliti, da je morda tudi Paglovec kaj sodeloval pri prevodu. Drugih dokazov ni.

Paglovec je izdal več slovenskih knjig, pa na nobeni se ni podpisal. Zato mu različni slovstveniki več ali manj spisov pripisujejo.

Kopitar²¹⁾ mu pripisuje: »Evangelia inu Branie«, izdaji iz l. 1741. in 1764., in Scupuli: »Sveta Voiska 1747.« Pri tej sodbi se opira na Japlja in na jezik.

Marn mu pripisuje več knjig, in sicer iste, kakor Kopitar, potem pa še: Tobiove bukve iz l. 1733 in 1742, zvesti Tovarš enga sledniga Christiana 1767, Tomaža Kempensaria Bukve 1745. in Sv. Lucie Andoht v' gorenski Kraynski strani v' Dražgošah 1750. Zadnjo mu pripisujeta tudi Čop in Šafařík.

²⁰⁾ Kopitar: Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark. 1808. piše na str. 147: »Bohoritsch selbst war ein gelernter Grammatiker, was — — selbst Pagloviz nicht war, wiewohl ihn sein Schüler Japel den größten Philologen seiner Zeit nennt.«

²¹⁾ Grammatik etc. str. 124. Der Besorger dieser vierten Ausgabe der Evangelien — war, der allgemeinen Tradition zufolge der Pfarrer Pagloviz. — Es mögen noch mehrere Krainische Uebersetzungen ihn zum Urheber haben: aber er nannte sich nirgends; in jener von P. Scupuli's christlichem Streit (Sveta Voiska, Laibach 1747), die nach Japel's Aussage gewiß von Pagloviz ist, heißt es bloß »skusi enga Malhnika is Gorenske Crainske strani. (Und eben durch die Identität der Orthographie in dieser Sveta Voiska und der 4ten Auflage der Evangelien wird obgenannte Tradition hinlänglich bestätigt.) A. 1764 erschien die 2te Auflage der Paglovizischen Recension, vermuthlich noch von ihm selbst besorgt, mit, in einzelnen Wörtern, etwas veränderter, in Rücksicht des *s* und *f*, *sh* und *jh* aber wirklich sorgfältig verbesserter Orthographie.

Jos. Benkovič²²⁾ domneva tudi, da je Paglovec v zvezi s prvo slovensko pratiko, ki je izšla l. 1725. Mislim, da ta misel ne bo prava, že radi kraja, kjer je bila natisnjena, namreč v Avgsburgu.

Glede spisov torej še do danes nismo na jasnem, koliko je Paglovčevih in kateri so.

Knjige same res ne dokazujejo, jeli so Paglovčeve ali ne. Jezik je sicer dober dokaz, a vendar nas lahko vara, saj bi bilo mogoče, da je kdo Paglovca v jeziku in pravopisu popolnoma posnemal. Tudi ustno izročilo samo še ni jasen dokaz, čeprav je pri knjigah težja zmeta, da bi se prilaščevale tujemu pisatelju. Najbolj čudno pa je, da celo P. Marko Pohlin ni vedel, kdo je poslovenil »Sveto vojsko« in »Kempenzarja«, čeprav obe knjigi navaja po naslovu²³⁾.

Bržkone je res Paglovec prevel vse one knjige, ki jih navaja Marn, le zadnjo moramo izvzeti: Sv. Lucie Andoht.

P. Marko Pohlin navaja ta spis na str. 38. svoje Bibliothec., in sicer doslovno: P. (I. L.) edidit; S. Lucie Andoht v' gorenski Kraynski strani v' Drashgoshah 1750, in 8. Totus libellus aeri minus: sed plurimis mendis scatet.

Črka P. in besede »v' gorenski kraynski strani« so zapeljale naše slovstvenike, da so sklepali, da je knjižica Paglovčeva.

Knjižice bržkone ni nikjer več zaslediti, vsaj po ljubljanskih knjižnicah sem jo zastonj iskal, zato tudi glede jezika ne moremo nič gotovega vedeti in tudi nič sklepati.

²²⁾ Dom in Svet. 1895, 59: Kdo neki jo je jel sloveniti? Najbrže kateri tedanjih pisateljev slovenskih. Skoro verjetno je, da je to delo sprožil F. M. Paglovec, ki je sicer mnogo pisal, a spise izdajal brez podpisa ali pa z brezimnim podpisom: »mašnik z gorenske kranjske strani«. — To je tem dozdevnejše, ker je znano, da je bil župnik Paglovec prav za prav prvi kranjski socijolog, ustanovitelj prve kranjske (kmečke) hranilnice, pospeševalec kmetijstva ter sploh velik človekoljub.

²³⁾ Bibliotheca Carniolica, str. 50, 55.

Pač pa je jasno, da knjižici ni bil izdajatelj Paglovec, ker njegove začetne črke so F. M. P. ne pa I. L. P.¹⁴⁾. Drugič si težko mislimo, kako bi Paglovec, ki morda v vsem svojem življenju ni prišel v Dražgoše, izdal tako knjigo, in sicer v starosti nad 70 let.

Vprašali bi torej, kdo pa je I. P. L.? V tem oziru bo brezdvomno prava trditev dražgoškega župnika Fr. Bonclja, da pomenjajo imenovane črke selškega župnika Luko Pušarja, ki je res tedaj (l. 1750.) živel in so Dražgoše kot podružnica pripadale tačas k Selcem. Bakrorezne podobice sv. Lucije z istimi črkami se še nahajajo v Dražgošah. Napis se glasi:

MIREKEL PELD S: LUCIE DIVIZE INV MARTER-
NIZE, V GORENSKI CRANSKI STRANI VSEVSHKI FARI,
V DRASHGOSHAH IMENOVANA. I. L. P.

Že ta naslov potrjuje, da je P. Marko Pohlin resnico zapisal pišoč »plurimis mendis scatet.«

Za »Sv. Vojsko« in za »Kempenzarja« imamo pa še drug dokaz, da sta res Paglovčeva prevoda.

V ljubljanski bogoslovski knjižnici je zapisnik, kamor je knjižničar napravil nekoliko zapiskov, ki se tičejo teh dveh knjig. Piše namreč: Dne 10. julija 1749. je dobil knjižničar Frančišek Josip Tolmajnar v shranjenje po č. g. Jerneju Cincala (Zinzala) 179 izvodov Paglovčevega prevoda »Sveta vojska;« drugi dan 11. julija pa 603 popolnih izvodov Tomaža Kempčana z nekaterimi dodatnimi polami, le pole W je manjkalo. — 6. oktobra 1755. je Paglovec sam razodel svoje mnenje, kako naj se ravna s temi knjigami. Ko bi umrl nagloma, ali ko bi v njegovi oporoki ne bilo omenjeno, kaj naj se zgodi z njegovimi deli, naj se te knjige razprodajo in razdele, izkupilo naj se pa porabi v dobre namene, zlasti za podporo ubožnih dijakov in sramežljivih siromakov.

¹⁴⁾ Zato je napačno, da je dr. Fr. Simonič v »Slovenski bibliografiji« str. 10. izpustil prave začetnice I. L. P. in zapisal naravnost, da je knjigo izdal Fr. M. Paglovic.

Iz zapisnika je torej jasno, da je oba prevoda preskrbel Paglovec. Hkrati pa spoznamo iz njega, kako so se tedaj knjige prodajale.

»Sveta voiska« je bila po 10 krajcarjev. Knjigovezova vdova Marijana Volusi je kupila 23. oktobra 1749. 6 izvodov, knjigar Straus 6. marca 1751. 12 izvodov, tiskar Adam Reichhardt 7. marca 1752. 4 izvode, knjigar Anton Voller je vzel za neki dolg 24 izvodov 14. marca 1750., potem 21. septembra 1750. 12, 19. junija 1752. 25, 8. januarja 1753. in 6. avgusta 1753. po 6 in 12, 22. oktobra 1755. 12, 16. decembra 1755. 6, 10. aprila 1756. 9, 25. julija 1756. 6, 18. febr. 1757. 13 izvodov.

»Kempenzar« je stal 12 krajcarjev. Voller ga je vzel l. 1750. 18 izvodov, Marijana Volusi 9, knjigar Straus l. 1751. 12, tiskar Adam Reichhardt l. 1752. 4; l. 1760. jih je poslal ta tiskar 28 v Celovec; tiskar Hepner jih je vzel l. 1765. 6, duhovnik Redeschini l. 1767. 2 izvoda, Lovro Pernbacher isto leto 6 itd. Kempenzarja se je torej prodalo potem, ko je prišel v bogoslovsko knjižnico, po 20 izvodov na leto, l. 1760 celo 41, l. 1766 29, l. 1767 26.

Do l. 1755. je Paglovec sam jemal izkupilo, odslej je šlo v dobre namene, kakor je sam določil 6. oktobra 1755.

Oglejmo si sedaj posamezne Paglovčeve spise:

1. EVANGELIA | INU BRANIE | NA NEDELE INU | Prasnike zhes zelu leitu, is Latinfkiga na Crainski jesik svestu, inu | fkerbnu preloshene, popravlene, | inu pogmerane. || Is perpuſheniam Gnadliva, inu viſſoku uredniga | Firſhta | INU | GOSPUDA, GOSPUDA | SIGMUNDA | FELIXA | ſedem-naſtliga | LUBLANSKIGA SKOFFA, etc. | Na Svetlobo dane. | Labaci Typis, Adami Friderici Reichhardt, Incl. Prov. Carn. Typ. | Sumpt. Joann. Bapt. Volusy et Joann. | Bapt. Blanck, 1741. 12°. Str. 16 + 456 + 78.

Generalni vikar Janez Jakob Schilling je odobril ta natisk 3. marca 1741. in pripomnil, da je ta izdaja »nunc per viros peritos ad hunc finem a nobis deputatos accurate revisa«.

Iz teh besed se da sklepati, da je bil Paglovec le glavni urednik, če ne misli Schilling tu na škofijske revizorje. Ta izdaja ima na strani 2*a* posvetitev škofu Sigismundu Feliksu, na str. 2*b* pa zanimivo opazko: Sub (Chrōnio) hoc — novum prodiit Evangelii opus ad puritatem Romanae fidei in slavicum idioma traductum, quo circumjacentes vicini etiam populi erudiuntur, quod post longa tempora Josephi Antistitis jussu recussum: Nunc demum — novam lucem conspicerе anhelat, et ut acceptius compareat, ad normam idiomatis, uti in meditatio Carnioliae in usu est, emendatiorem formam induit, adjectis ad calcem rudimentis fidei pro erudiendis tam tenerae aetatis, quam adultis rudibus.

Na listu 3*b* je predgovor. Tu pravi, da je nekdo dobro opomnil o slovenščini²⁵): Linguae huius ignaris nulla praecepta sufficiunt, peritis vix ulla sunt necessaria. Zato naj vsakdo bere po svoji krajevni navadi. Ločil se je *f* od *s*, čeprav ne dosledno, ker take malenkosti zgreši tiskar in korektor. Besede se rabijo, kakor jih govore v Ljubljani in v okolici. Naglaskov ni dosti, ker so različni po raznih krajih. Piše se *al*, *el*, *il* pri glagolih »ex jussu Maiorum«, in po pravici, da se femininum in plural takoj spozna, in ker ni kazalo delati razlik od stare navade (novitatem contra receptum antiquorum morem introducere), saj tudi Nemci in Francozi drugače pišejo, kakor govore. Pišimo torej, kakor je nekdo dejal, »more linguae, loquamur more regionis et patriae«.

Knjiga je razdeljena tako, da obsegajo evangeliji in listi str. 1—422, molitev po pridigi, to je ista, ki jo molimo sedaj pri litanijah: Vsemogočni večni Bog itd., 423—426, izpovedna molitev (kesanje) 426—8, katoliške pesmi 429—456, potem 1—78. katekizem, da se po pridigi poučuje ali mesto pridige razlaga; na str. 13. je nauk o izpovedi in sv. obhajilu iz Bellarminovega katekizma, str. 22. pouk o krščanski pravičnosti iz

²⁵) Schönleben v izdaji evangelijev in listov I. 1672. Cf. Jezičnik XXI, 29. in XXII, 14.

Petra Kanizija, 33—59 litanije, 60—71 kratko razložanje krščanske vere in 72—78 o zakonskih zadržkih.

Leta 1764. je izšla ista knjiga zopet. Kakor je že Kopitar omenil, je ta izdaja glede pravopisa boljša, čeprav se sicer ne razlikuje dosti od prve. Marn dvomi, da bi bil tudi to izdajo oskrbel Paglovec, ker je že l. 1759. umrl. Mogoče bi to vendarle bilo, če se pomisli, da je popravljen izvod čakal na tiskarja, ki je s tiskom pričel, ko se je prejšnja izdaja že skoro razprodala.

2. Marn navaja drugo knjigo takole: Tobiove bukve, tu je suetiga pisma stariga testamenta historia svetih navukou polna od tiga stariga Tobia, inu niegoviga synu, na crainski jezik suestu preložena. H' timu so se perdiale ene lepe viže nu manjere bogu služiti, nu sueti ray si saguišat sa gmain ali kmetiske inu deloune ludy, vsete nu posnete z' enih nembških bukvic skuzi mujo eniga Mašnika z' gorenske Crainske strani. U Lublani skuzi A. F. Reichhardta 1733. 12°. 307. — Marn navaja dalje tudi izdajo iz l. 1742. in »Zvesti Tovarš« itd. kot tretjo izdajo iz l. 1767. Pri drugi izdaji je letnica pogrešna, mesto 1742 bi se moralo čitati 1745; pač pa je bil natisk dovoljen l. 1742. Marn gotovo knjige sam ni videl, zato je tudi naslov napačen. Glasi se namreč kakor pri tretji izdaji:

SUESTI TOVARSH | Enga sledniga Christiana, ka|teri
fkusi ta CATECHISMUS, ali | potrebni kerfhanski Navuk
njemu | kashe to pravo pot pruti Ne|befham, inu fkusi te |
Tobiove BUKVE | Ali Hiflorio od Tobia inu | fkusi duanaift
Regelze ga vuzhy po | taifti prou hoditi, inu fkusi ene, inu |
druge Molitve sa Boshjo pomuzh | profsiti k' nuzu mladim,
inu delounim | Ludem.

Ukup sloshenu, inu sdei drugu v' druk | danu. | Skusi
eniga Mašhnika is gorenske | Crainske strani.

Na pervolenie vikfhi Duhoune Gofposke. | Labaci, | Typis,
Adami Frid. Reichhardt, Incl. | Prov. Carn. Typogr. 1745. 12°. IV + 212 + 4 str. kazala. Imprimatur 17. jan. 1742.

Na str. II. je »Tabla teh pushtabou, inu visha fe navuzhiti Crainsku, ali Slovensku brati.

Od str. 1—32. je Catechismus. Do 31. strani je prav isti natisk, kakor v knjigi »Evangelia inu Branie«. Tu pa ima rožni venec, dočim imajo »Evangelia« evangelij sv. Barnaba in sv. Marka. Na str. 51. je razlike za eno vrsto, ki se zopet poravna na str. 52. Enakost je do str. 78. Na str. 79. in 80. ima pouk o sorodstvu: Viža ali Regelca koku se ima ta žlahta raitat itd.

Na str. 80. se prično Tobiove Bukve. Str. 81. pravi v predgovoru, da se celo sv. pismo ne sme brati, ker bi le škodovalo; zakaj pišejo se v njem skrivnosti. Tobijeve bukve pa sme vsakdo brati, ker popisujejo »življenje mož in ženâ in so umljive.« Prve izdaje ni več dobiti, zato je izšla druga, ki ima jezik: »koker se v gorenski crainski strani govory« (str. 82). Str. 83—127 popisuje Tobijevo življenje. Str. 128—212: Regelce ali viže Bogu služiti. Molitve, maša, izpoved, obhajilo itd.

Tretja izdaja je izšla l. 1767. v Ljubljani pri tiskarju Jan. Frid. Egerju. Imprimatur je bil dan že 30. marca 1760 (Karol Peer). Mogoče je torej še, da je Paglovec natisk oskrbel. V tej izdaji ni več »table teh pushtabou«. Jezik je nekoliko izpremenjen glede pravopisja; piše namreč: flushu, resodeu, osnanu, mesto služil, razodel, oznanil (str. 1.), za Boshy piše Boshji, za nizh nez h (str. 71), pač pa se včasih zmoti in pusti prejšnjo obliko na pr. umerl (str. 2), vsel (str. 71). Oblika knjige je nekoliko večja, str. 198 + 4 kazala²⁰⁾.

Marn po pravici sodi, da so knjigo med tiskom drugi popravljali. Najbrže so ti spreminjali *l* v *u*, česar se Paglovec ni predrznil, kakor smo že prej omenili.

3. THOMASA | KEMPENSARIA | BUKVE | v' katerih je sapopadenu | to podvuzhenie, koku en fledni, | bodi kaker-

²⁰⁾ P. Marko Pohlin (Bibl. Carn.) knjigo pripisuje Schillingu in navaja tudi pogrešno letnico 1742. mesto 1745. za 2. izdajo ter pristavlja: Hic libellus pro non modico spiritualis plebis fructu ab illo editus, posthoc saepe saepius in 8. reimpressus est, to je v osmerki, ne pa »osem natiskov«, kakor se bere v »Zborniku Sl. Matice« 1903 str. 64.

shniga stanu ozhe, ima, | inu samore po Christufovim navu|ku,
inu shiuleniu svoje shiulenie | pelati, vishat, inu rounati, sa |
Christufam v' pravi brum|nosti hoditi.

V' to Cransko okuli Lublane na|vadno Spraho fkerbnu,
inu | fueftu preftaulene Skufi dva Mafhnika Petrinarja, inu
Faimafhtra is gorenske Crainske | strani k' duhounimu nuzu
tim | Slovenzam v' druk dane.

Na pervolenie vikshi Duhoune Gosposke.

Labaci, | Typis, Adami Frid. Reichhardt, | Incl. Prov. Carn.
Typ. 1745. 12°. 496 + 14 (kazalo) + 6 str.

Revizor rokopisa je bil frančiškanski lektor in ekspro-
vincial Anton Kalan, ki se je podpisal v Kamniku 27. de-
cembra 1744. Generalni vikar Karol Peer je natisk dovolil
20. januarja 1745.

Te knjige torej ni prevel Paglovec sam, ampak v družbi
z nekim župnikom. Kdo je ta njegov drug, nam je ostalo, žal,
neznano, moral pa je biti kak njegov sosed. Prevajavca sta
rabila poleg latinskega izvirnika še laški in nemški prevod.
Čudne so morale biti tedajne razmere, da nista nič vedela o
slovenskem prevodu o. Hipolita iz l. 1719.²⁷⁾ Paglovec je ostal
tudi v tej knjigi zvest svojemu načrtu, naj se ljudje nauče
najprej dobro brati, potem bodo radi brali. Zato je sprejel
tudi v to knjigo, in sicer na konec, zopet svojo »tablo teh
pushtabou« toda v bolj razširjeni obliki. Po pravici pravi Vrhovnik,
da je Paglovčev »Kempensar« eden prvih razširjevalcev slo-
venskega branja.

Ta knjiga je doživela več ponatiskov, ki so jih seveda
oskrbeli drugi pisatelji. Drugo izdajo je oskrbel l. 1778. beneficijat
stolne cerkve ljubljanske Anton Conti. Tretja izdaja je izšla
l. 1788. in četrta 1807 ²⁸⁾.

²⁷⁾ Glej tudi Ivan Vrhovnik: »Tomaž Kempčan v slovenski obleki«
v »knjižnici družbe sv. Cirila in Metoda«. XIV. str. 55.

²⁸⁾ Vrhovnik l. c. 56.

4. SVETA | VOISKA | TO JE | SVETU PODVUZHENJE |
KOKU IMA TA ZHLOVEK | ZHES ŠOURASNIKE | TE
DUSHE | ŠE SHTRITAT, INU USSE | HUDE SHELE
PREMOIŠTRITI | fkusi to | fe h' pravi brumnosti pousignit, |
po nauku | P. LORENZA SCUPULI | ORDNA S. CAJETANA |.
Is lashke v' to Kraynfko spraho | fkerbnu, inu svestu prestatlenu
fkusi en|ga Mashneka Petrinarja is gorenfke Krayn|fke strani,
inu k' duhovnemu nuzu tem Krayn|zam na dan dane v' leitu
1747. sdej pak | pobulfhane, inu k' drugemu malu | vtifnene. |
Na pervolenje vikfhe Gosposfke. | v' LUBLANI, | se naidejo
per G. Andrejo Clemens, | Bukvavesizu 1783.

Navedli smo naslov druge izdaje, ki se pa vjema z naslovom prve izdaje. V prvi izdaji je seveda zapisano »zdei na prvu v' druk danu«. Prvo izdajo je potrdil generalni vikar Peer 6. maja 1747. Prva izdaja je imela 250 str. in kazalo. Na str. 250 stoji opomba, da je prelagatelj rabil za prevod laško, latinsko in nemško knjigo. Prevajal je l. 1743. in prevod dovršil 23. maja, na praznik vnebohoda Gospodovega.

Druga izdaja, ki so jo oskrbeli že drugi, ima XIII. in 246 str. Predgovor obsega V—XIII. Tiskana je bila »v' Lublani tiskane per Ignatiu Aloysiu Kleinmayerju 1783«. Strinja se dobesedno s prvo izdajo, le strani niso povsem enake in predgovor je spremenjen nekoliko. Glede pravopisa stoji mesto prejšnjega *i* večinoma *j*.

Kdor bi Paglovčev jezik sodil po današnjem merilu, bi moral seveda izreči precej trpko sodbo. Kdor pa pomisli, da je Paglovec pisal svoje knjige, ko ni bilo skoro nobenega sodelavca na slovstvenem polju, ko ni bilo prilike temeljiteje proučavati slovenski jezik, in da se je Paglovec skoro moral ravnati glede jezika po Schoenlebnovem načelu, ta gotovo ne bo krtil zaslug Paglovčevemu trudu. Schoenleben²⁹⁾ je pisal l. 1672., da je nemogoče izdati knjigo, ki bi vsem ljudem raznih narečij ugajala. O Hrenovi izdaji »evangelijev in listov«

²⁹⁾ Cf. Marn: Jezičnik: XXI, 29.

gre tožba, da je v nji mnogo besed hrovaških in dalmatinskih (= srbskih), o njegovi izdaji se bodo pritoževali o nemških. Ali — kadar manjka lastnih, sprejmimo rajši že udomačene. Malokateri Ljubljancan ve, kaj je jezer, dedič nam. tavžent, erbič. — Kdor je na hrovaški ali laški meji, naj pa mesto takih besed vpiše ondi navadne.

Schoenlebnovo načelo je sprejel Paglovec za sveto, kar ni čudno, če pomislimo, da je Schoenleben veljal za prvega domačega učenjaka svoje dobe. Ljubljansko narečje torej z vsemi tujkami je bilo uzorno narečje Paglovcu in tega se je poprijel v svojih spisih, seveda le toliko, v kolikor ga niso za seboj zvodili prejšnji pisatelji; zato pa tudi njegov jezik ni pristno ljubljansko ali kamniško narečje, ampak mešanica raznih narečij. V Paglovčevih spisih se nahajajo napake proti slovnici in pravopisu, najbolj pa nas motijo številne, popolnoma nepotrebne nemške besede poleg nemških stavkov v slovenski obleki in nepotrebne člena.

Kljub vsem tem hibam je pa zasluga Paglovčeva vendar velika za slovenski jezik. S svojimi spisi je budil veselje do branja, s svojimi navodi za črkovanje je učil brati, vodil je ljudi do večje omike in globlje pobožnosti in spodbudil nedvomno mlajše moči k pisateljskemu delovanju. Japelj sam je dosti znamenit dokaz.

Čudno je, da se v Tuhinjski dolini ne zasledi dandanes nobena Paglovčeva knjiga več, pa tudi, da se ne nahaja nič slovenskega izpod Paglovčevega peresa v župnijskih knjigah. Le semintja se bere kaka slovenska beseda na pr. umurena (= umrlina) v pomenu Sterbrecht. V zapisnik duhovnih opravil je zapisal Paglovec začetke treh pesmic, ki so jih peli ob največjih praznikih namreč: »Eno dete je rojenu«, »Ta dan je vsega veselja« in »Jezus je od smrti ustal«.

VII.

Župni arhiv v Spodnjem Tuhinju hrani tako imenovano Paglovčevo kroniko. Naslov tej knjigi je »Undterschidliche

Schriften, so die Kirche St. Martini betreffen etc.« Ta knjiga ima zelo različno vsebino: najprej ima prepise kupnih, pravnih, ustanovnih listin str. 1—202; o sinodi v Loki 13. avg. 1753 str. 202; okrožnico goriškega nadškofa o tridnevnici pred pustom z dne 24. januarja 1754 str. 203; vabilo k sinodi v Loki 13. avgusta 1754 str. 204; vabilo k sinodi v Loki 26. junija 1755. z zanimivimi vprašanji o dušnem pastirstvu str. 208; določbo o popoldanskem krščanskem pouku za mladino 29. nov. 1755 str. 217; okrožnico arhidiakona Karola Sigismunda 8. nov. 1756., da je cesarica dovolila eno tretjino cerkvenih preostankov porabiti za duhovsko hišo (domus presbyterorum); (tu slede poznejši dostavki na pr. kronika od l. 1801—1851 str. 231 do 267 od l. 1852—1860 str. 308—333); Paglovčeva kronika str. 268—309; vrsto župnikov in kapelanov v Tuhinju str. 318 dalje; popis zidave in prenove cerkvenih zgradb 354 dalje; konec 369, potem kazalo.

Poleg te važne knjige pa se nahaja v ondotnem arhivu še zapisnik duhovnih opravil (matricula), kjer je dan za dnevom popisano, kje in kako se v župniji vrši služba božja ali kaka posebna cerkvena pobožnost, in seznam cerkvenih dohodkov, izdatkov in stavbnih stroškov. Paglovčeva kronika v tesnejšem pomenu ima dva dela. V prvem ima podatke o raznih zanimivih dogodkih kranjske dežele n. pr. o turških vpadih, o potresih (26. marca 1509, 6. marca 1511., 3. in 4. dec. 1690), o požarih v Ljubljani 1361, 1371, 1386, 1493, 1583,) v Kamniku (1690), o hudih boleznih, draginjah itd. Vse to je že znano iz Valvasorja in iz spisa L. Dolinarja v »Slovenskem romarju« l. 1857. str. 42—45., torej lahko preskočimo ta oddelek.

Važnejši je drugi oddelek, kjer Paglovec leto za letom zaznamuje spomina vredne dogodke. Tudi ta del je bil deloma že objavljen v »Slovenskem romarju« l. 1858. str. 115—123, toda ne celotno. Ker je dotična knjižica redka, in ker so zgodovinski drobci vendarle vredni, da se otmó pozabljivosti, naj sledé tu. Izpuščeni so le nekateri dogodki, ki so splošno znani, in pa

beležke o popravah raznih cerkvá, ki so omenjene v oddelku, kako je Paglovec deloval v svoji župniji.

S svojim prihodom v Šmartno v Tuhinjski dolini l. 1705. pričinja Paglovec svoje zapiske.

1705. je bila letina srednja,

1706. je bila dobra,

1707. zelo dobra.

1708. Letina dobra, vino izvrstno. To leto so za vedno prenesli semenj v Kamniku od 8. decembra na 4. december, radi praznika Brezmadežnega Spočetja.

1709. Zima je bila od 10. januarja dalje zelo ostra. Oziroma je bila končana. Vino slabo in tudi malo ga je bilo.

1710. Zelo rodovitno leto.

1711. Dosti dobra letina.

1712. Manj dobra letina. 29. junija je imel tu novo mašo Peter Grošelj (Groschele), rojen v Kostanju.

1713. Slaba letina, deževno leto.

1714. Zelo slaba letina in deževno vreme. Pogorela vas (prav za prav le 2 hiši) Cirkuše. Zopet l. 1731. — 2. oktobra je umrl Frančišek pl. Hohenwarth, grajščak v Špitaliču. V tej župniji je bilo pokopanih 148, sicer le po 40.

1715. Dosti dobra letina. Do žetve pa je bila strašna lakota radi nerodovitnosti prejšnjih let. Mnogo ljudij je umrlo na Kranjskem, Koroškem in Štajarskem radi lakote in vsled boleznij, ki so jih našli od slabe hrane. V Kamniku je umrl kapelan Janez Perc (Perez), ki je ustanovil beneficij Praesent B. M. V. v Kamniku z glavnico 2500 gld. Beneficij uživa župnik kamniški. Perc je bil v Kamniku za kapelana blizu 23 let.

1716. Srednja letina in zelo pozna. Proso so želi šele o sv. Mihaelu in grozdje obirali šele konec oktobra. Vino je bilo zelo kislo, zato so le vipavca pili po vsem Kranjskem.

To leto je umrl 17. julija g. Matej Kovač, vikar v Nevljah, goreč mož. Več let je bil kapelan v Kamniku, potem blizu

20 let vikar v Nevljah. 5. avgusta zmaga nad Turki pri Petrovaradinu. V oktobru so cesarski vzeli Temešvar.

1717. Dosti dobra letina in zgodnja. 16. avgusta zmaga nad Turki pri Belem Gradu. 22. avgusta so si naši osvojili Beli Grad.

1718. Zelo suho in zgodnje leto. Konec avgusta so že vsi poželi proso, ki je dobro obrodilo. Vino izborno, kakor že od pamtiveka ne. Trgatev je bila sredi septembra. Premirje sklenjeno s Turki na 24 let v Požarevcu.

1719. Dosti dobro in suho leto. Vino slabše od lanskega.

1720. Zelo rodovitno leto. Vina je bilo toliko, da se ga je prodajala mera (mensura = Scheffel) po 8 do 6 soldov. Lanu pa je primanjkovalo, tako da je vreča več stala ko mernik soršice.

To leto so pričeli popravljati ceste na Gorenjskem pa tudi po drugih delih Kranjske, zlasti cesarske ceste po ukazu cesarja samega in graške komore, ki je plačevala zidarje, tesarje itd., kmetje so pa morali tlačaniti, kar jim je bilo v hudo breme.

1721. Dobra letina. Vina dosti iz prejšnjega leta. Pšenice in vina ni bilo malo, a oboje slabe kakovosti.

28. maja je pogorel Motnik z župniščem vred. Goreti je pričelo v hiši Janeza Ribiča. Vikar je bil Fortunat Keber.

1722. Dobra letina, dosti vina, žita in prosa. Jeseni je bilo toliko sluk (ficedula), da sta bili dve po grošu, in tudi drugih tic je bilo neznansko mnogo.

1723. Letina je bila dosti dobra, le proso je bilo pozno zrelo in slabo. Sadja že od pamtiveka ni bilo toliko (češenj, češpelj, hrušk, jabolk). Sveže češplje so se dobivale še v novembru. Vina je bilo precej in dobrega. Tic pa ni bilo. To leto je 16. avgusta pogorel Celovec, samo uršulinska cerkev je ostala. O veliki noči je pogorela Buda.

7. novembra je bila nova maša Štefana Rezarja, ki je bil rojen tu v Srednji Vasi. Umrl je 2. septembra 1730. doma in je bil pokopan pri sv. Martinu.

1724. Zima je bila brez snega v januarju pa je bilo večinoma jasno in mrzlo. — Sveto leto radi izvolitve papeža

Benedikta XIII. od 29. oktobra do 12. novembra. Zadnja maša v stari cerkvi na Lokah je bila 26. julija. Blagoslovljena je bila na praznik sv. Mateja. Obred je izvršil kamniški župnik Rasp, pooblaščen od oglejskega patriarha. Maševalo je ta dan v cerkvi na Lokah pet duhovnikov, pridigal pa je Andrej Skerpin, kanonik Lambergove ustanove in vikar v Nevljah.

To leto je bilo tu pet duhovnikov: vikar in kapelan, vikar v Zgornjem Tuhinju, Gregor Krivec in Štefan Rezar.

To leto so naredili most čez Savo pri Črnučah. Tesarski mojster je bil Jakob Skok, doma pri Kranju. Delalo je od spomladi do novembra 15. tesarjev. Kmetje so morali tlačaniti in hraste voziti. Hraste so jim sicer plačevali, a po zelo nizki ceni.

Tudi most čez Bistrico pri Dobu so letos naredili. Istotako most čez Bistrico pri Podbrezju. Dežela pa je določila mostnino, ker so se na njene stroške napravili mostovi.

23. junija je strahovita toča uničila setev in drevje v Tuhinjski dolini, zlasti v Praprečah, Stanoviku, v Hruševki, na Loki in na pol v Srednji Vasi.

1725. 7. aprila po noči je pogorelo v ljubljanskem predmestju sv. Petra 60 hiš.

To leto je bilo sv. leto v Rimu. Za umrle so se pa odpustki vsled dovoljenja Benedikta XIII. dobivali. 24. junija do 15. julija so imeli štirje jezuiti misijon v novi cerkvi svetega Frančiška Ksaverija v Straži. Udeležila se ga je silna množica iz Štajerske, Koroške in Kranjske.

Isti patri so ga pozneje obhajali v Kamniku in sicer na Žalah v cerkvi sv. Jožefa od 18. julija do 26. julija. Ljudstva se je zbralo od vseh strani. Na praznik sv. Jakoba se je popoldanske pridige udeležilo do 20.000 ljudij. Tiste dni so jih obhajali v Kamniku nad 20 tisoč. Misijon je močno vplival na нравno izboljšanje ljudstva. Jezuiti so odšli iz Kamnika 28. julija na Vransko, kjer so imeli tridnevni misijon, potem v Celje, na Dobrovo, v Konjice itd. Letina je bila dobra do začetka avgusta. V avgustu in septembru je pa toča pokončala

njive in vinograde, slana pa je končala ajdo. Tic ni bilo. 16. avg. je bila toča v Tuhinjski dolini. Zima je bila huda, sneg visok.

To leto je bil sklenjen mir med cesarjem Karolom VI. in španjskim kraljem Filipom V. Vojska je trajala od l. 1700. Za težko zaželeni mir so se Bogu zahvalili na Dunaju 24. junija, v Ljubljani 22. julija s Te Deum.

1726. Hud mraz skoro do sv. Jurija, takó da je poginila ozimina. Prosa in ajde pa je bilo dosti. Začetek novembra je stal mernik ajde le šest petic.

Vina je bilo mnogo in je bilo prav dobro, ker je bilo lepo vreme od avgusta do oktobra. Vino se je prodajalo v gostiščih navadno po 8 soldov, kakor l. 1720. in 1721., ko ga je bilo toliko, a vino l. 1726. je bilo znatno boljše.

To leto si je privzel vikar v Zgornjem Tuhinju Matija Dimec (Dimiz) duhovnega pomočnika. 30. avgusta je pogorela vas v komendski fari, 9. septembra pa Ljubno pri Podbrezju.

1727. Zima je bila mila, snega malo. — 4. aprila je umrl v Ljubljani knezoškof grof Leslie, škotske rodbine, učen in pobožen mož. Nasledoval mu je Feliks Schrottenbach, dekan solnograškega kapitula.

To leto so imeli trije jezuiti misijone na Holmcu od 8. do 15. avgusta. Stroške je pokril župnik Rasp s svojimi duhovniki. Potem je bil misijon v Kranju, v Lescah, v Tržiču, v Železnikih, v Loki, na Igu, na Vrhniki in v Idriji, kjer se je končal 27. oktobra.

1728. Zima je bila mila, snega malo. V maju je bila huda suša. Pred sv. Primožem (9. junija) so na mnogih krajih že želi ozimni ječmen, pred sv. Petrom in Pavlom pšenico in oves, potem so sejali ajdo.

Cesar Karol VI. je prišel preko Gradca in Celovca 25. avgusta v Kranj, kjer je prenočil. 26. je prišel v Ljubljano, 28. sprejel poklonstvo in se 30. odpeljal na Vrhniko na lepi ladji. Ko je obiskal Gorico, Reko, Trst in si ogledal morske luke, se je vrnil v Ljubljano 20. septembra.

23. septembra se je odpeljal na Štajersko.

1. decembra je bil velik sneg.

4. decembra je bil radi vedrega neba hud mraz. Kmetje so vjeli toliko manjših tic, da so jih prav poceni prodajali. Čez dva dni je topla sapa stajala sneg, da so 10. decembra kmetje že zopet orali.

1729. Zima je bila huda in je trajala do srede aprila. Pomanjkovalo je krme za živino, na Štajerskem še bolj kot na Kranjskem.

Letina je bila dobra; pridelali smo mnogo pšenice, prosa, ajde, sadja, posebno jabolk, hrušk in češpelj. Vina je bilo mnogo, a ne posebne dobrine.

Leto je bilo zelo pozno. Ozimino so želi šele po sv. Jakobu in potem sejali ajdo, ki je pa dobro uspela, ker ni bilo slane do vseh svetov.

V marcu so frančiškani slavili sv. Marjeto Kortonsko, ki je bila proglašena za svetnico. Njen god se obhaja 23. februarja.

Od novembra dalje je deževalo.

Malo tic, morda zato, ker so jih lani toliko ujeli.

Jeseni se je pšenica prodajala po 40 krajcarjev, česar že 50 let ni bilo.

Vino je bilo ceno. Mera je stala 5 ali 6 soldov.

V Kamniku je bil ustanovljen zgodnjikov beneficij. Ustanovil ga je † Luka Vodnik, ki je bil prej 18 let kapelan v Kamniku. Umrl je v Loki 7. novembra 1728. Podeljen je bil Bernardu Götzl-u, rojenemu Kamničanu, dobremu glasbeniku.

1730. Zima mila. Malo snega. Ozimina ni bila uničena.

2. februarja je umrl Matija Dimec, rojen Kamničan, ki je bil od 1. novembra 1711. vikar v Zgornjem Tuhinju.

Njegov naslednik je bil Anton Žirovnik iz Železnikov, ki je bil v Sp. Tuhinju kapelan od 6. novembra 1723., do 25. aprila 1725., potem 4 leta kapelan v Cerkljah in od 25. aprila 1729. kapelan v Kamniku.

Ker so nastale razne težkoče, da bi se priklopil Špitalič vikarjatu Zgornjemu Tuhinju, se je za kapelanijo v Zg. Tuhinju določena glavnica dala vikarju v zboljšanje njegovih dohodkov.

Sveto leto radi izvolitve papeža Klementa XII. se je obhajalo v naši deželi od 4. do 18. marca 1731. 21. decembra je bila nova maša na Lokah. Maševal je Gregor Terbolj, sin prejšnjega cerkvenca v Spodnjem Tuhinju. Umrli je 23. aprila 1751. kot kapelan na Vačah.

1731. Zima je bila huda radi mrzlih vetrov. Mnogo ozimine je pozeblo, čeprav je sneg že v začetku marca skopnel. Mrzli vetrovi so pa vztrajali do sv. Jurija in drevje tačas še ni zelenelo. Tudi maj in junij sta bila hladna in deževna.

Letina je bila srednja. Jesen je bila vedra. Od 17. septembra do 28. oktobra ni bilo skoro nič dežja. Vino je bilo dobro, pa drago z ozirom na l. 1728.

1732. Letina je bila srednja. V juniju in juliju je bilo deževno in zato proso slabo.

To leto so pričeli zidati župno cerkev v Kamniku. Mojster je bil Gregor Maček iz Ljubljane.

Tudi velesovske nune so pričele z zidanjem. Nameravajo namreč v desetih ali več letih nov samostan in novo cerkev sezidati. Zida Gregor Maček.

To leto v maju se je pričela huda in nevarna bolezen rogate živine, pa je je le malo pocepalo.

V Špitaliču so sezidali popolnoma novo mežnijo.

Na Lokah smo sezidali nad mežnijo stanovanje in žitnico (kaščo) duhovniku in srenji na korist.

3. junija je bila v Špitaliču nova maša Mateja Brojca (Broiz) iz Škofje Loke, domačega učitelja pri Ludoviku pl. Hohenwarthu.

28. oktobra je obhajal tam novo mašo Mihael Baly iz Ljubljane, tudi domači učitelj pri Hohenwartu.

1733. Letina je bila srednja, vino lahko. Slana je poparila ajdo okoli 20. septembra, tako, da so le malo želi tisti, ki so jo pozno sejali.

Konec februvarja je umrl Bajkart grof Gallenberg, kranjski deželni glavar.

Ker je umrl Avgust II., poljski kralj, je nastala vojska med cesarjem Karolom VI. in francoskim kraljem Ludovikom XV. in trajala do l. 1735.

1734. Ljubljanski stavbenik Gregor Maček je pričel zidati novo župno cerkev v Šmartnem.

1736. Vlahi so 29. julija oplenili kostanjeviški samostan in umorili tri menihe.

1737. Pričela se je vojska s Turki, pa je bila za nas nesrečna. Turki so si osvojili Beli Grad (1738).

1739. Letina je bila dobra.

1740. Letina je bila slaba. 15. avgusta je toča pobila polje od Porebra do Motnika. Nastala je lakota in draginja. Mernik pšenice je stal v novembru 2 gld.

20. oktobra je umrl cesar Karol VI. brez moških potomcev. Nasledovala mu je starejša hči Marija Terezija, rojena 13. maja 1717. Klement XII. je umrl; izvoljen je bil Benedikt XIV.

1741. Slaba letina in draginja. Vojske z Marijo Terezijo so se pričele. 13. marca je bil rojen Jožef, sin Marije Terezije.

1742. Avstrija je izgubila Šlezijo. V Kamniku je umrl župnik Maksimilijan Leopold Rasp 12. decembra, ki je bil ondi od l. 1700. Naslednik mu je bil Janez Karol grof Waxenstein. Instaliral ga je 2. julija 1743. generalni vikar Jakob Schilling. Umrl je konec marca 1755.

1744. — piše samo o vojski.

1745. 1. avgusta, nedeljo po sv. Jakobu, je toča napravila mnogo škode v Šmartnem, v Buču, v Selišču. Slana je sredi septembra poparila ajdo. Vino je bilo drago. Mera (alla grossa) je stala 11 do 12 soldov.

1746. Letina srednja. Vojska se nadaljuje. Letos je bil misijon od predbinkošne sobote dalje en teden. Vodila sta ga dva ljubljanska jezuita. Uspeval je dobro, pa ne tako kakor l. 1725.

1747. Letina zelo dobra; toče ni bilo; slana je padla še le 19. oktobra.

1748. Letina je bila dobra. Naželi smo mnogo prosa in ajde. Do sv. Lukeža ni bilo slane.

1749. 23. marca, na tiho nedeljo, je strela ob 4. popoldne porušila zvonik v Komendi in ubila tri osebe, več ljudij pa vrgla in ranila. 20. avgusta je pogorel Kranj s cerkvami vred. Pogorelo je tudi 20 oseb ali se pa zadušilo po cerkvah, kamor so zbežale ⁸⁰⁾. Čudno je bilo, da ni pogorela slika M. B. sv. Rožnega venca, čeprav je okvir pogorel. Vsi zvonovi so se stopili. Strehi na zvoniku in župni cerkvi, šele pred 6. leti z bakrom kriti, sta pogoreli. — Leto je bilo rodovitno.

1750. Letina je bila dobra. Ozimina je dobro uspela. 15. julija je toča pobila od Št. Vida pri Ljubljani do Črnuč in dalje do Svibnega. Vihar je prebrnil mnogo kozolcev od Križa do Kamnika

Letos je bil postavljen apostolski vikar za avstrijski del oglejske škofije.

1751. Sveto leto se je praznovalo v kamniški župniji od 30. maja dalje šest mesecev. — Sneg je bil visok in je ležal do konca marcija.

1752. Letina je bila slaba do julija. Pšenica je bila draga; mernik je stal 1 gld. 30 kr. Domače vino je bilo po 15 soldov ali po 3 petice.

Nadškof goriški je obiskal to leto mnogo župnij na Gorenjskem. V Kamniku je bil 15., 16. in 17. septembra. V Tuhinju ni bil.

1753. To leto je obiskal goriški nadškof Ihan, Moravče, Vače ok. binkoštij, potem je odšel na Dolenjsko.

13. avgusta je vodil sinodo v Loki arhidiakon in ljubljanski prošt Karol Petazzi.

Letina je bila dobra.

⁸⁰⁾ V mrliški knjigi kranjske župnije se bere: »Anno 1749 die 20. Augusti inauditum ac tremendum circa horam 4 tam pomeridianam hic exortum incendium, quale 290 domos et 20 villas in cineres egit, in quo etiam (infra scriptae) 20 personae consumptae«.

1754. Leto je bilo dobro.

24. julija je bila zopet sinoda v Loki pod vodstvom Karola grofa Petatzija.

19. septembra je napravila slana veliko škodo.

1755. 31. marca je umrl kamniški župnik Karol Barbo pl Waxenstein. Nasledoval mu je Ferdinand baron Apfaltrer, ki je bil umeščen 2. julija.

26. junija je bila sinoda v Loki. Načeloval ji je sam nadškof goriški

4. julija je pogorel špitališki grad s hlevom in podom vred. Ogenj je nastal v kuhinji po nepaznosti dekle.

13. julija je posvetil ljubljanski škof cerkev M. B. na Brdu. 16. julija je birmoval v Krašnji. 17. je posvetil cerkev sv. Leonarda na Peščanovici, 18. sv. Ožbalda, 19. sv. Petra v Blagovici, 20. julija, nedeljo po karmelski M. B., cerkev M. B. na Česnjicah.

1756. Letos je dala naša dežela vojake. 62 zemljišč (gruntov) je dalo enega moža.

9. junija po noči je toča padala od Dobrove do Porebra in je uničila po nekaterih krajih vse, po nekaterih le pol. Mengeška, kamniška in neveljska župnija so mnogo trpele, Tuhinj je bil obvarovan.

21. junija je bila nevihta. Zvonilo je neprenehoma od 1.—7. ure. Tedaj je počil večji zvon. Imel je letnico 1819 (1479).

1757. Zelo nerodovitno leto. Maj in junij sta bila deževna.

Od 12. julija do 12. avgusta ni bilo dežja, zato skoro niso mogli sejati ajde.

29. septembra je slana poparila ajdo. Po zimi je mraz in sneg, ki je trajal do srede aprila, uničil pol ozimine.

Letos je bila huda vojska s Prusi.

1758. V januarju je stal mernik pšenice 2 gld., pirjevice skoro 5 petic (quinariis)³¹⁾ ajde 4 in ovsa 2, pa ga ni bilo

³¹⁾ Quinarius = 17 krajcarjev nemške veljave.

dovolj za seme. V Trst so pripeljali veliko zalogo turščice mernik po 5 petic (quinariis).

V februarju je umrl ljubljanski škof Amadej grof Attems na Dunaju. Prepeljali so ga v Gornji Grad.

Slovenski akti iz mestnega arhiva ljubljanskega. (Francoska doba.)

Objavlja A. Aškerc.

V fascikeljnih ljubljanskega mestnega arhiva, ki se nanašajo izključno na dobo Napoleonove vlade v kraljestvu ilirskem, katerega glavno mesto je bila naša Ljubljana, sem našel tudi več slovenskih aktov. Ti akti so vsi tiskani, a še nikjer objavljeni, čeprav so zanimivi v marsikaterem oziru. Zanimati morajo zgodovinarja in jezikoslovca. Kdo jih je prevajal na slovenski jezik, to sicer ne stoji nikjer zapisano, skoro gotovo pa je bil ta prevoditelj Vodnik, ki je bil večč tudi francoskega jezika. Samo akta 19. iz fasc. 15. ni prevedel Vodnik, ker je jezik tukaj izvenredno slab. Ti akti so natanko prepisani, samo bohoričico sem premenil v današnjo gajico.

Iz fasc. 17. objavljam kot nameček tri akte, pisane sicer v nemškem jeziku, a podpisane od Vodnika. Saj nas zanima vse, kjer stoji Vodnikov podpis.

* * *

a) Na cesarsko kralevo opaldo ¹⁾.

Na povelje vikši cesarske Francoske Gosposke imà u' vsih naših skuz Francoske armade noter uzetih Deželah Stempel-papir toku, koker je bilu skuz poprešne postave naprej pissanu, tudi za naprèj obstati. Per temo vender popolnoma novi Stempelni naprej pridejo.

¹⁾ Fasc. 12, akt 18.

Stempelpapir ussih stirnajst sort bode od 1. viga Septembra tam na prodej, kir je dozdej na prodej biu.

Novi Stempel je okrogu, inu ussaki bode že iz novim Stempelnam zaznamuvan, inu se imenuje Kontrolstempel. Stempel bo duoje sorte: eden je za zamirkati to, kar kdu ozhe zamirkanu imeti inu letà je okrogu; ta drugi je za zamirkat to, kar kdu imà plačati, inu leta je na stir vogle.

Ta okrogli Stempel je zaznamuvan iz čerko V ta, k' je na stiri vogle, iz Čerko E, inu ussaki, kateri imà dvojno Stempel-taxa plačati, more obdua Stempelna, to je, Stempel iz čerko E, inu Kontrol - Stempel utissnen imeti.

Taisti Stemplani, katere nucajo kupci, inu Stacunarji, de zamirkajo, kar so prodali, katerih eni še ne so, drugi pa so že Stemplani, velajo toko dougo, dokler bodo usi ponucani, kar jeh je.

Od perviga Septembra, morejo usse per gosposkah sturjene pisma, wexelni, koker tudi nove bukve, katere nucajo Stacunarji, Fabrikanti, inu antverharji, iz tim novim Stempelnam Stemplani biti.

Kuarte, pratike, inu Kalendri, kateri še ne so stemplani, če očejo na prodej dani biti, morejo od perviga Septembra ta novi Stempel imeti; brez noviga Stempelna, al če so že stemplani, brez ta stariga, ne smejo pod Strafengo prodajani biti; raunu letó je Zastopiti od novic, al Caiteng, de pod Strafengo ne smejo brez Stempelna utisnene, inu vun dajane biti.

Ravnu toko od perviga Septembra ne smej obeden moka za glavo stupati, Sterka, al lepoticanje prodajat, če al stariga al noviga Stempelna nima.

Scer ostane Patent od petnajstiga Oktobra 1802 kar vsse lete reči zadene, per soji celi moči, inu bo usaki opominan: de se ima zuestu vižati, kar Stempel zadene, po poprešnih, že zadosti znanih postavah, če noče sam rad strafan biti, inu za volo nepokoršine skodo terpeti.

Na Duneju ta 15. dan Augusta 1809.

b) Oznanilo ²⁾.

Kir se je zvedilu, de en dober del tega folka nerodnu misli, koker deb' Opalda zdej, kir se Francoske armade u' deželi znajdejo, bla zgubila soje poprešne pravice, tok bode na povelje Cesarske Francoske vikši Gospodske usim na znanje danu, de Patent, kateri je že daunej popreit vun dan, kar Taback, inu Opalda amtiče, tudi zdej per soje poprešni moči popolnoma ostane; de se tedej vssaki ima varvati, de skuz pregrešenje čez Patente, kateri so že zadosti znani, v' skodo ne pride, scer bo skodo le sam sebi perpisati mogu.

c) Naznanje ³⁾.

Prihodno saboto 23. Kimovca ob devetih zjutraj bodo na Lontovžu licitirali, kdo hoče konje perpráviti, kar jih Francozi še iméti hoté.

Treba je 484 vozniš, 124 za lahke kojnike, inu 100 Konji za teške kojnike z' oklepam.

Vozni Konji morejo visoki biti okol 48 do 50 pavcov ali col; za lahke Kojnike ravno tolki. Ti dvoji Konji bodo plačani po 350 fl. Oklepški Konji mórejo mériti od 50 inu pol pavca do pet čevlov, ti bodo plačani po 500 fl. Vsi ti Konji morejo biti od 5 do 7 lejt stari, inu brez tadla.

Po tih cenah bo vsak prejel, kdor takiga Konja perpela, al pa mu bode na vojsknimu davku tolko odpisano, če list perkaže, da je Konj poterjen inu vzet bil.

Od deželnega Poglavarstva

V' Lublani 19. Kimovca 1809.

č) Glavni povelivni General na Krajskim inu Koroškim &c. ⁴⁾.

Na pisma, de po noči od prátečene nedéle do ponedelka so se nektiri v' orožjam obdani kmetje po Gočevskim inu

²⁾ Fasc. 12, akt 19. — ³⁾ Fasc. 12, akt 39. — ⁴⁾ Fasc. 12, akt 59 a.

Metliškim zbrali, inu s' vojaki cesarske francoske vojske, ktiri so tam na viši povelje stali, gerdo délali; skléne tako:

Pervo. Vsaka soseska na Krajskim bo odgovor dajala za vse al očito, al na samim po svoji okrajni sturjene hude déla.

Drugo. Sledni prebivavic je nasproti porok s' svojim telesam inu premoženjam za celo sosesko zavol vsiga hudiga, krivice al škode, ktira bi se čez vojaške ludi cesarske francoske vojske al čez njih lastno blago po okrajni njegove soseske zgodila.

Tretje. Vsaka soseska, ktira ne pové, inu ludi s' orožjam, ktiri niso soldatje, inu niso od francoske cesarske vojske, med se prejme, bo že zavol samo tiga za punta deležno inu krivo šteta, inu obsojena.

Četerto. Ta naredba bo tudi zadela osé očite služabnike, ktiri vedo za puntanje, zberalša, naméne inu hude djanja čez ludski red, inu čez cesarske francoske vojake, inu ktiri naznanje ne dajo po vsih njim mogočih potih poglavarjam francoske vojske, ktiri povelje imajo, punte zatreti, inu odverniti.

Peto. Poglavarstvo Kranjske dežele je dolžno to povelje nemško inu slovensko dati prestavit, natisnit, očito nabit, inu po vsih duhovnih vsake soseske v' celi deželi oznanit.

V' Lublani 12. dan Kozaperska 1809.

Poglavni povelivni General na
Krajskim inu Koroškim

Graf Baraguay d' Hilliers.

d/ Glavni povelivni General na Krajskim inu Koroškim &c. ^{*)}

Ker je več sosésk po Metliški inu Gočevski okrajni čez laške vojake cesarske francoske voiske se sovražno obnašalo; de se nove nerodnosti odvernejo, zapové tako:

Pervo. Okrajne Metlika inu Gočevje denejo orožje iz rok. Kantonski inu podkantonski Komisarji so na svoj odgovor

^{*)} Fasc. 12, akt 59 b.

dolžni v' treh dnevih po oznanenju tiga povelja vsečihirino orožje inu vso vojskno inu lovsko perpravo, kar se je znajde, povelivcu v' Novim Mestu v' roke poslati. Po timu odlogu bodo hiše preiskane, inu vsak prebivavic, ktirga spola si bodi, kir bi orožje na domu hranil, bo za puntarja štét, kakor puntar vojskni oblasti izročén, inu per ti oblasti v' štir in dvajset urah obsojen.

Drugo. Gospodarji bodo ođgovor dajali za vse njih služabne, inu Gospodje za svoje kmete inu podložne. Sami gojzdni varhi ali borštnarji, ktiri so od gospojsk s' pismam za to postavljeni, so od te zapovdi von vzeti, ktiri vonder ne smejo nič več orožja imeti kakor vsak eno pušo, inu dvajset strellov basila.

Tretje. Kantonski Komisarji imenovanih okrajn bodo v štir in dvajset urah imena, popis, inu prebivalše tih borštnarjov inu varhov vojsknimu povelivcu v' Novim Mestu poslali.

Četerto. Krajnsko poglavarstvo je dolžno to povelje po nemško inu po slovensko dati prestavit, natisnit, očito nabit, inu po vsih duhovnih vsake Soseske v' celi deželi oznanit.

V' Lublani 12. dan Kozaperska 1809.

Glavni povelivni General na
Krajnskim inu Koroskim.

Graf Baraguay d' Hilliers.

e) Pastirski list škofa Antona Kavčiča ⁶⁾.

S perserčno žalostjo sim zaslišal, de se je med kmetmi néktirih okrájn moje škofie punt čez cesarske kralve francoske vojake začel; deslih so sami njih Svetlost Esterajski Cesar po svojimu dvornimu Komisarju ob času prestánika od boja ludi k' mirnimu ponašanju proti francoski oblasti v' natisnenimu oznanilu zlo naležno opominjali.

Za to hitim vsim inu slednim fajmaštram, vikariam, podružnikam, inu kaplanam njih dolžnost per ti reči na vést

⁶⁾ Fasc. 12, akt 60.

perporóčit inu zapovedati, de naj brez zamude svoje Soseske, kakor je narbol mogoče, k' pokoju spravio; inu kakor se oznanjavcam miru spodobi, jih od naznovanja al naprej gnanja takih zberalšov, šuntanjov, inu puntarskih djanjov odvernejo; de naj jim živo pokážejo nesréčo, ktiro si s' sovražnim obnašanjem sebi, svojim domačim inu celi deželi nakopávajo; inu naj jih per pokoju ohranit po vsi moči perpomórejo.

Zavol náglíce jim ne govorim, kako in s' kakšnimi vterdiki bi to délali, kar jim že pamet, sveto pismo inu pastirski razum obilno na roko dajejo.

Imam terdno zaúpanje do njih pokoršine inu goréčnosti v' dopolnenju tiga mojiga povelja, ktiro so bogalubni, pámetni inu zvesti duhovni pastirji, kakor terdno menim, že prehitèli, inu že dopolnili.

V' Lublani 13. dan Kozaperska, 1809.

ANTON

škof.

f) M I R

med Svetlim Cesarjam francoskim, kralam Italie, varham rajnske zveze, inu med svetlim Cesarjam, estrajskim, kralam Vogriskim inu Českim.

Svetli Cesar francoski, kral Italie, varih rajnske zveze, spravník zveze švajcarske; inu svetli Cesar estrajski kral Vogriski inu Česki, oba enako nadáhnena s želami dokončati vojsko med njima vnéto, sta sklenila, med soboj brez zamude ravnàti stanovitni mir inu pospravo, za to sta imenovala vsak svojiga pooblàsteniga ravnavca za mir, to je:

Svetli Cesar francoski, kral Italie, varih rajnske zveze, je postavil gospoda Janeza kerstnika Nompere Grafa Šampanji, vojvoda Kadorskiga z' velkim orlam častniga legionà, križanika réda železne Krone, kojnika réda svetiga Andrea v Rossii,

velkiga vrédnika reda oboje Sicilie, velkiga križanika rédov černiga orla inu rudečiga orla na Prajsovim, redov svetiga Jožefa v' Vircburgu, zvestóbe v Badnu, inu reda Hassie Darmstat, svojiga ministra vunajnih opravkov;

Inu svetli Cesar estrajski, kral Vogriski inu Česki je postavil gospoda Knéza Janeza Lichtenštajna, kojnika zlatiga runa, velkiga križanika vojskniga réda Marie Terezie, Kamrarja, Maršala vojsk svetliga estrajskiga Cesarja, lastnika eniga regimenta Husarjov v cesarski službi;

Ta dva sta si svoje pooblastne pisma eden drugimu dala, inu naredila té sklépe:

Pervi Sklep. Od dneva zmenanja inu poterjenja te sprave bo mir inu priaznost na vselej méd svetlim Cesarjam francoskim, kralam Italie, varham rajnske zveze, inu med svetlim Cesarjam esterajskim, kralam Vogriskim inu Českim, med njih nasledniki inu nastopniki, inu med njih kralestvami inu podložnimi.

Drugi Sklep. Tiga miru so tudi deležni svetli kral španski, svetli kral holandski, svetli kral neapolski, svetli kral parski, svetli kral Vitemberski, svetli kral Saxonski, svetli kral Vestfalski, preimenitni knéz Primas, kraleve visokosti velki vojvod Badna, velki vojvod Berga, velki vojvod Hessie Darmstat, inu velki vojvod Vircburga, inu vsi knezi inu vudje rajnske zveze, ktiri so v' ti vojski skleneni s' svetlim francoskim Cesarjam kralam Italie varham rajnske zveze.

Tretji Sklep. Svetli Cesar estrajski kral Vogriski inu Česki se odpové za se, svoje naslednike inu zastopnike tudi za vse Prince svojiga roda inu žlahte, za njih naslednike inu nastopnike vsim zdol imenvanim deželam, gospostvam, oblastniam inu zemlam, tudi za vse Prince svojiga roda inu žlahte, za njih naslednike inu nastopnike vsim zdol imenovanim deželam, gospostvam, oblastniam inu zemlam, tudi se odpové vsim pravicam, ktire bi iz njih posestva zvirale, inu njih lastinam al gospodnjim, al takim, ktire posédejo z posebno pravico inu so v' tih deželah ležeoče.

1. Prepusti inu da svetlimu Cesarju francoskimu, de bodo en dejl rajnske zveze, inu de bodo razdelene med samoblastnike té zveze:

Deželo Salcbursko inu Bertolsgadeni en dejl gorniga Estrajha uni kraj ene meje, ktira gre od Donave per vasi Strass, inu ktira v' sebi sapopade Veickenkirch, Vidersdorf, Mihelbach, Greif, Mukenhoffen, Helf, Geding, od tod cesto do Švanstata, mesto Švanstat na potoku Alter, inu ktira seže naprej za tim potokam inu jezeram tiga imena do konca, kjer to jezero salcbursko zemlo dotika.

Svetli Cesar estrajski ohrani samo last tistih gozdov, ktiri so grajšinske per gradu Salz-Kammergat, inu ktiri delajo en dejl zemle Mondsee, ohrani pravico posékan les inu dreva vun jemat, brez vse druge gospodnje ali kraleve pravice do tih krajov.

2. Dalje da svetlimu Cesarju francoskimu, kralu Italie, knežio Gorico, zemlo Montefalkone, poglavarstvo inu mesto Terst, Krajnsko deželo s' svojim primorjam, krassio Blasko na Koratànu, inu vse druge zemle na desni strani Save, od tistiga kraja, kjer ta voda iz Kranjskiga vun teče, inu za njo do turške meje v' Bošnii, to je en kos deželske Hrovatie, šest soldaških okrajn na Hròvaškim, Réko inu Vogrisko primorje, estrajsko Istrio ali okrajno mesta Kastue, otoke tim deželam podložne, inu vse druge zemle kakoršniga kol iména na dešnim kraju Save, tako de bode velki curik te vode mejil med obéma kralestvama.

Zadnič gospojšino Radzans okléneno v' sredi švajcarskih Grizonov.

3. Prepusti inu od sebe da svetlimu Kralu Saxonie vse kraje Českimu podložne, ki so okleneni v' zemli Saxonskiga kralstva, to je, fare inu vasi Guntersdorf, Taubentranke, Gerlakseim, Lenckersdorf, Širgisvald, Vinkel, inu druge.

4. Prepusti inu da svetlimu Kralu Saxonie, de bo s' vojvodstvam Varsavo združena, celo večerno Galicio, ali novo

Galicio, en krog okoli mesta Krakovo na Desnim bregu Visle, ktir je tuki zdol popisan, inu okrajno Zamosc v' jutринi Galicii.

Krog okoli Krakoviga na desnim bregu Visle vuni kraj Podgorze bo za svojo mejo imel tako daljo, kokor je daleč od Podgorze do Bieličke; mejna čerta pojde skozi Bieličko inu se naslone proti sončnimu zahodu na Skàvino, inu proti jutru na potok, kir teče v' Vislo per Berždeji.

Bielička inu vse ozemlje per solinah bodo lastne na spolvino Cesarju estrajскому inu Kralu Saxonie obema vkip Pravice bo sodila inu opravlala mestna oblast. Tam ne bode soldatov za nič drugiga ko za mestni mir, inu jih bo enako število od obojih kraljestvov. Estrajska sol iz Bieličke bo smela vòžena biti po vodi Visli skozi vojvòdstvo Varsavsko brez vsiga còla. Žito v' estrajски Galicii perdélano bo smelo vun vòženo biti po Visli.

Svetli Cesar estrajски inu svetli kral Saxonie bodeta znala mejo narediti tako, de bo med obema kraljestvama mejila Sana od tam, kjer pèrteče do Zamoške okrajne, do nje iztoka v' Vislo.

5. Prepusti inu da svetlimu Cesarju Rossie v narbol jutrovim delu stare Galicie tolko zemle, kar v' sebi zapopade štirsto tavžent duš, med to ne more biti šteto mesto Brodi. To ozemlje bodo Komisarji obojiga cesarstva po priatelsko odmejili.

Četerti Sklep. Ker je nemški križanski réd po rajnski zvezi dolidjan, se svetli Cesar estrajски namest visokiga cesarskiga velkiga vojvoda Antona odpové velki Križanii tiga reda v' tih deželah, inu dovòli v' naredbo sturjeno s' posestvam tiga reda zvunaj esterajskih zémel.

Služniki tiga reda bodo pensione dobili.

Peti Sklep. Dolgovi zastavljeni na zemle perpušénih dežél, inu dovoleni od stanov tih dežél, al sturjeni za potrebe tih dežél, bodo na njih ostali, inu same te dolgove bodo prepušene dežele nosile.

Šesti Sklep. Svetlimu Cesarju estrajскому nazaj dane dežele bodo njemu davkale od dneva, kader bo poterjenje tiga miru

zmenjano, inu cesarske grajšine kjerkol bodi, bodo davkale njemu od vsih Svetih naprej. Vuner se zastopi, de francoska vojska bo jemala od dežel, kar nje magacini nimajo zadosti za hrano svojih soldatov, inu za potrebe svojih špitalov, inu tudi kar je treba za naprej spraviti svoje bolnike inu magacine.

Visoka miru delavca se bodeta med seboj poravnala zavolo vsih inu vsakih vojsknih davkov, ktiri so poprej est-rajskim deželam naloženi, v' ktirih so soldati al francoski al z' njimi zvezanih dežel. Po tim poravnanju bo néhalo vse tirjanje inu prejšmanje vojskniga davka od dneva zmenitve pismov tiga miru.

Sedmi Sklep. Svetli Cesar francoski, kral Italie se zavéže, nobeniga napotja delati est-rajski kupčii vun inu notri čez Réko, vuner ne za anglejsko blago, al kar ga po anglejski kupčii pride. Dacie za skozihojo po ti poti od notri inu vun gredòčiga blaga bodo manjši, ko od blaga vsakiga drugiga kralества, razun Italie.

Bomo pomislili, če bo kazalo dovoliti kaj poboljšika za est-rajsko kupčio čez druge primorske mesta, ktire so v' timu miru prepušéne.

Osmi Sklep. Pisane pravice, stare inu nove pisma, podobe inu obrazi prepušenih dežel, mést inu terdnäv bodo iz rok dane v' dveh mescih po zmenjanju poterjenja tiga miru.

Deveti Sklep. Svetli Cesar est-rajski, kral Vogriski inu Česki se zavéže opraviiti letne interesse tekoče inu na dolg ostale od Kapitalov naloženih al na kralества, al na stanove, na banko, lotterio, al na druge očite narédbe, ktire Kapitale so naložili al podložni al cele tovarstva francoskiga cesarstva, italskiga kralества, inu velkiga vojvodstva Bergskiga.

Ravno tako bode gledal opraviiti dolgove v' majlandsko zastavlišve svete Terezie, ki se zdaj imenuje Napoleonovo zastavlišve.

Deseti Sklep. Svetli Cesar francoski se zavéže zadobiti popolnim odpušanje za Tirolce, inu Forarlberce, ktiri so se sperli al bojevali, de jim za to nihče ne bo nič žaliga sturil ne na telesu, ne na premoženju.

Svetli Cesar estrajski se tudi zaveže popolnim odpustiti tistim prebivavcam v' Galicii, ktire spet nazaj dobi pod svojo oblast, naj si bodo soldatji, al deželski, al v' očitih službah, al osebéjni. Ako lih so deležni bili per napravlenju soldatov inu deželne brambe, al novih sodnih stolov inu oblastnikov, al so kaj drugiga sturili ob času te vojske; se jim vuner ne bode nič žaliga zgodilo zavol tiga ne na telesu, ne na premoženju.

Skozi šest let jim bo odperta pot pušena, de smejo obrniti po svoji volji s' svojim premoženjam, kakoršno kol bodi; de smejo prodati svoje zemle inu lastine, tudi take, ktire so sicer neprodavne, kakor so postavim fidekomissi; de smejo iz dežele iti, inu seboj nesti perhodik svojiga prodanja ali druge naredbe al v' gotovim dnarju al v' drugim blagu, brez vse dacie ali dauka za odhodino, inu brez vse teže al nadleže.

Ravno te pravice so dovolene nasproti ludem tistih dežel, ktire so od estrajskiga cesarstva v' timu miru drugim prepušene; inu tudi skozi šest let.

Prebivavci Varsovskiga vojvodstva, ktiri imajo posestva v estrajski Galicii naj so v' deželnih službah al za se osebejni, bodo smeli svoje prihodke od tam jemati brez vsiga cola, inu brez vse nadleže.

Enajsti Sklep. Med prvimi šesti tedni po zmenjanju pism tiga miru bodo kole postavili, ktiri bodo mejo kazali, kolko je Krakovskiga na desnem kraju Visle. K' timu delu bodo poslani Komissarji estrajski, francoski inu saxonski.

Ravno med tim časam bodo tudi Kole stavali na meji gorniga Estrajha, na meji Salcburga, Blaka inu Kranske dežele, do Save. Otoke v Savi bo delil velki curik, na ktiri strani curka so otoki, tistiga Kralestva bodo. Za to delo bodo poslani Francoski inu Estrajski Komissarii.

Dvanajsti Sklep. Zdaj precej bodo vojskni možje postavljeni, de se zastopio, kako inu kdaj bodo spraznene dežele, ktire so svetlimu Cesarju estrajskimu nazaj dane. Ti možje bodo tako ravnali, de Moravsko bode sprazneno v' dveh tednih; Vogrisko

inu Galicia, kar je Estrajhu ostane, mesto Dunej inu njega okrajna v enim mescu; dolni Estrajh v' dveh mescih; druge dežele inu okrajne, kar jih ni v timu miru prepušenih, bodo spraznene v' poltretjemu mescu, inu že prej, ako bo mogoče, od dneva, kar bodo pisma tiga miru izménjane, tako de vun pojdejo francoske inu z' njimi zvezane trume.

Ti moške bodo tudi poravnali vse, kar je treba za spraznit špitale inu magacine francoske; za notri pritje estrajških trum v dežele, ktire bodo Francozi inu njih zvezani spraznili; inu kar je treba za sprazniti tisti del Hrovaškiga, ktir je v' timu miru dan svetlimu Cesarju francoskimu.

Trinajsti Sklep. Vojskni jetniki, ktire so Francozi inu njih zvezanki Estrajcam vjeli, inu ktire so Estrajhi Francozam inu njih zvezanikam vjeli, inu ki še niso nazaj dani, bodo nazaj poslani v' štir deset dnevih po zmenjanju tiga miru.

Štirinajsti Sklep. Svetli Cesar francoski, Kral Italije, Varih rajnske zveze je porok za celo posestvo svetliga Cesarja estrajškiga, Krala Vogriskiga inu Českiga, de mu celo ostane v' timu stanu kakor je po timu miru.

Petnajsti Sklep. Svetli Cesar estrajški poterdi vse prena-redbe, kar jih je sturjenih, al jih bode narejenih v Španii, Portugalu inu v' Italii.

Šestnajsti Sklep. Svetli Cesar hoče perstopit inu pomagati k morskemu miru, inu se hoče ravnati po prepovdih na morju, ktire sta sturile Francia inu Rossia, dokler bo zdanja vojska na morju čez Ingleze.

Svetli Cesar estrajški néha od vsiga pčanja s' Anglio, inu bo s' ingleskim Kralovanjam tako ravnal, kakor je delal pred to vojsko.

Sedemnajsti Sklep. Svetli Cesar Francoski, Kral Italije, inu svetli Cesar estrajški, Kral Vogriski inu Česki ohranita med seboj ravno tako stopno, šege inu ceremonie kakor so bile pred to vojsko navadne.

Osemnajsti Sklep. Pisma tega miru bodo poterjene inu nasproti zménjane v' šest dnevih, al še prej, ako bo mogoče. Zdelali inu podpisali na Duneju 14. dan Kozaperska 1809.

J. K. Nompere Šampanji. (L. S.)

Jos. Knéz Lihtenstein. (L. S.)

De je prepis prav,

Dunej 20. Kozaperska 1809.

Podpišem Šampanji.

Pisma so bile nasproti dane na Duneju 20. dan Kozaperska 1809. med gospodam Šampanji pooblastenim svetliga Cesarja francoskiga, inu med Gospodam Grafam Verbna, Komisarjam za to imenovanim od svetliga Cesarja estrajškiga.

EUGENI NAPOLEON.

De je prepis inu tolmačenje prav, podpišem skrivni kraljevski svétnek

L. Vaccari.

g) SVARJENJE ^{*)}.

Lubi Kmetje!

Oboji ministri, to je cesarski francoski, inu cesarski estrajški déljajo mir, ktirga želimo mi inu oni. Ravno ob tim času pak nektire soseske naše dežele tako daleč gredo, de nam to lepo upanje miru môtôio s' svojim samoblastnim djanjam, sebe inu celo deželo clo dozdevno v' pogubo spravljajo, inu clo v' pravice svojga narbolšiga, za srečo vsakiga svojih podložnih goréče skerbniiga Cesarja s' tim ségajo, de sovražno déljajo ravno zdaj, kader oboje vojske po sklénenimu prestanku od boja mirujejo.

Kaj bodo take miru zaprótné gibanja posebnih sosesk čez obilne vâjene množice premogle? kaj bo li takim ludem njih nepremišleno početje prida perneslo?

^{*)} Fasc. 12, akt 149.

Prepustite vodenje ljudskih reči, inu razločenje kraljevskih dél Bogu vsiga mogočnimu inu vse vedočimu, inu za Bogam tudi tim samooblastnikam, ktiri sami so vstani previdit inu presoditi, kaj je prav za vse.

Spremlisiti se, lubi kmetje! poslušajte glas inu svarjenje tiste deželne oblasti, ktira s' vami red vojskne nadloge prenaša, inu ktiri pač verjamete, de goreče žele ima, težave celi deželi polahkati.

Vernite se tedaj na svoj dóm, inu bodite dobri gospodarji za naprej, kakor ste bili do zdaj. Ako bi še kdo gluh bil na ta glas svarjenja inu odpušanja, ktiro se za zdaj ponudi, taki bodo sami sebi perpisat imelli, de bo butara vsih nadlog nje zadella, ktiro so hotli celi deželi na glavo nakopati.

Deželno poglavarstvo sebi šteje sama za svojo dolžnost, vas posvariti, inu tudi na lastno povelje njih Exellenz višiga Generala Grafa Baraguaja d' Hilliers vas opomni, de se varvajte strašnih reči, ktire so vam sicer žugane.

Poglavarstvo je dolžno vas opomniti, inu vam na serce položiti, kakšine nesréče bi vi s' vašim nevarnim djanjam vaši materi deželi navlekli.

V' Lublani 13. dan Kozaperska 1809.

Timčasno deželno Poglavarstvo.

h) Ludje notriniga Esterrajha ¹⁾.

Preneh od boja je sklenen, vojska je vstavlena. Previdnost božja je hotla, de francoske cesarske trume spet notrini Esterrajh obsédejo.

Per tim takim imam jes povelje od svetliga Cesarja, našiga samooblastnika gospodarstvo tih dežel spet na se vzeti, inu moja dolžnost me kliče, vam vse to k' sercu govorit, kar ob timu času vsim prebivavcam notriniga Esterrajha nar bol vede.

¹⁾ Fasc. 12, akt 160 b.

Do zdaj ste za sploh dobro mnoge inu velike ofre per-
nesli, inu sebi nove pravice na lubezen našiga dobrega Cesarja
perdobili.

Hrana ptujih trum hoče imeti nove darove, inu moško
poterplenje v' kolnih dnevih.

Obnašajte se proti francoskim cesarskim trumam mirno,
volno inu strážljivo; ne dajte njim nobene perložnosti k' pravičnim
tožbam. Li tako si boste polahkali navadne vojskine težave, ktire
bi vas sicer še hujši tézale. Bódite vašim oblastam volno pokorni,
one so dolžne meni odgovor dajati za sploh varnost, inu jes
bom po vsi ojstrosti take pokoril, ktiri bi se prederznili, v' nar
manjši reči pokoj žalit inu zdrahe delat. Proti timu je meni
gospod Maršal Graf Macdonald terdno obljubil, de bo skerbél
za lepo zadržanje per svojih trumah, inu varvati vas inu vaše
premoženje.

Jez ostanem vedno med vami, delim vse nadloge s' vami,
inu bom vse perzadel, vašo butaro polahkati, vašim pravičnim
tožbam pomoč dobiti, inu téže po vsi moči enako razdeliti.

S' takim po navukih prave pameti obravnanim obnašanjam
bote vi našimu dobrimu Cesarju vašo zvestobo na novo spričali,
inu sebi ne li njegovo hvaležnost, temoč tudi dobro ime per
francoskih cesarskih trumah inu per vaših rojakih dobili, inu
po preterpleni skušni plačilo vaše stanovitnosti v' dobri vesti
našli, de ste dolžnost proti oblastniku inu domovini dopolnili.

Imejte zaupanje proti meni! jez si bom perzadel ga
zaslužít s' gorečo skerbjo za vaše dobro, inu vam bom per vsaki
perložnosti v' djanju skazal, kako visoko žlahtne prebivavce
tih dežel čislam.

Graz 24. maliserpana 1809.

Franz Graf Saurau,

pooblasten dvorni Komissar po notrinim

Esterrajhu.

Nro. 1290.

i) OKLICANJE

Cesarskiga kraljeviga timčasnega General Gubernia estrajskiga v' Ilirii^{*)}.

Za poveljati božjo službo in za oveseliti vse ludi po ilirskih, nekaj časa lesem francoski oblasti oddanih, zdaj pa spet vdoblenih deželah, smo za prav spoznali spét vpelati cesarski estrajski Kalender in cirkvene opravila tako, kakor so jih obhajali v' letu 1809. To začne od dneva tiga oklicanja po vsih škofiah in njim poddruženih cirkvah, ter naj nabiejo očitno, povsod razdelé, tudi na prižnicah vsim vernim oznanio.

Lublana 26. dan Listagnoja 1813.

(L. S.)

Cesarke Kraljeve Svetlosti,
skrivni in vojskni dvorni Svetvalic,
Marie Terezie reda Konjik, General
Feldcaygmajster, Lastnik eniga Regi-
menta péšcov, deželni in vojskni
Gouverneur v' Ilirii.

Baron Lattermann.

j) Oznanilo^{)}.*

Perhodno Soboto koker ta 26te dan tega pričeočiga mesca bodo v temo ces. krail. Magacino tukai u Lublane ob 9te Ure zjutrai 300 centou erženih otrobi inu več centou cuin od znucaneh žaklou preke koi gotoumo plačillo v cegelceh očitno v licitirengo predan.

Tedai bodo usse, katere kai takega kupite žele zraven pouablene iz tem perstaukam, de nobeden mlinar zraven perpušen nabode.

Skuz ces. krail. Sold. Magacinsko Kánzlio u Lublan ta 18te dan Švičana 1814.

^{*)} Fasc. 13, akt 40.

^{*)} Fasc. 15, akt 19.

k) **Dodatek.**

Trije nemški akti slovenskega pesnika Vodnika.

Loebliche Mairie!¹⁰⁾

././. In der Nebenlage legt der U. Z. zwey Quittungen vor, die die Kosten der Decoration des Lyceal-Saales und der abgehaltenen Musik, bei Gelegenheit der am 28. Nov. Stattgehabten feyerlichen Vertheilung der Prämien an die verdientesten Primärschueler dieser Hauptstadt enthalten, und zwar

eine mit Francs	20.16 c
die andere mit	34.90
Zusammen	55.06 c.

Diese Summe bittet er bey der Mairiekassa fluessig anzuweisen, damit er die betreffenden Partheien befriedigen koenne.

Laybach den 6. Dezember 1813.

Valentin Vodnik m. p.
Director der Primair-Schulen.

Besondere Bemerkungen¹¹⁾.

Die Organisirung und Wiedererhebung dieser seit 1811 gewesenen Primair-Schulenanstalt zu einer Normalschule in Krain ist bereits im laufenden Monathe von Seite des k. k. provis. General Guberniums ganz nach dem vormahligen oesterreichischen Fusse eingefuehrt worden, so dass nebst den obgenannten Lehrpersonale auch die Ordinariats-Oberaufsicht ein Katechet und ein provisorischer Lehrer der vierten Klasse nun wie vor bestehen.

¹⁰⁾ Fasc. 17, akt 20.

¹¹⁾ Fasc. 17, akt 15.

In dem Kloster der Ehrwuerd. Ursuliner Frauenstiftes befindet sich allhier eine Mädchenschule, wofuer der Schule 1600 Francs jährlich bewilliget wurden.

Da die zwey Trivialschulen eine bey St. Peter, die andere in der Tyrnau in Folge des Aufhoerens ihrer Dotirungszufluesse aufhoeren mussten, so wurden alle Vorstadtkinder zum Besuche dieser allhier einzigen Schulanstalt angewiesen.

Zur Dotirung der Schule bey St. Peter trugen die betreffenden Ortsobrigkeiten bey.

Der Tyrnauer Lehrer bezog vormahls aus dem Normal-
schulfonde 78 Flor. und von der deutschen Commenda zu
Laibach 30 Fl.

Uebrigens bestand noch eine Mädchenschule bey St. Peter,
welche ebenfalls aus Mangel der vorher ueblichen Zufluesse
in's Stocken gerieth.

Laibach den 26. Hornung 1814.

Val. Vodnik m. p.
pr. Norm. Sch. Director.

Löbliche k. & k. Mairie!¹²⁾

././.. In der Nebenlage überreicht der Unterzeichnete
zwey Quittungen, deren eine auf 150 Francs fuer Be-
heizung der hierortigen Primärschule p. 1814 aus den
hiez u bűdjetirten jahrl.: 300 Fr. lautet; die andere auf
13 Fr. 57 c für Glaserarbeiten in dem Lycealgebäude
allhier aus den 500 Fr. jährlicher Reparationen des
Lyceums Bezug hat — mit der gehorsamsten Bitte, die
zwey Partheien mit der Zahlung guetig befriedigen
zu wollen.

Laybach den 8. ten April 1814.

Valentin Vodnik mp.
Normalhauptschuldirektor und Lycealökonom.

¹²⁾ Fasc. 17, akt 9.

Doneski k zgodovini Bleda in okolice.

Spisal Franc Pokorn.

(Dalje.)

II. Matija Roban je bil grajski župnik na Bledu in objednem prošt na Otoku. Njegovo življenje pa ni bilo vzgledno, zato ga je ljubljanski škof Janez Tavčar odstavil od župnikovanja. Dne 6. aprila 1585. mu pa tudi briksenski škof Janez Tomaž piše v zadevi njegovega verskega življenja, da mora do sv. Jurija župnijo zapustiti, ker ni za to službo, kakor mu sporoča ljubljanski škof, pod čigar jurisdikcijo spada blejska župnija. Ako je res kriv, mu tudi prošnjo odvzame. Zato naj urbar cerkve in župnije izroči oskrbniku Luki Lambergtischu v oskrbo ter plača, kar je dolžan, ker je odstavljen, kakor je naznanil to tudi udovi Lenkovičevi.

Matija Roban se je škofu opravičil glede svojega življenja. Zato mu pa 9. dne maja 1585. piše škof, da ga kot prošta še hoče obdržati, a le s to pogojo, da se do sv. Jerneja opere tudi pred ljubljanskim škofom, se poboljša in pohujšanje popravi, ako ne, nima več službe na Bledu; zapadli denar, 24 renskih, naj izroči oskrbniku. O tem obvesti istega dne škof tudi Lenkovičevo udovo, kateri pa še posebej naroči, da naj svoje dajatve odslej plačuje v nemški veljavi in ne več v beneški ali laški, katera je odpravljena, ter da naj s plačilom ne zaostaja.

Prošt Roban na otoku je po komisiji, ki je prišla na Bled glede odprave luteranstva, poslal svojemu škofu neko opravičbo glede svojega življenja. A videti je, da opravičenje ni bilo zadostno, kajti dne 21. novembra l. 1585. mu odgovori briksenski škof, da mu ne more ustreči, ker je ljubljanski škof zoper njega pričel proces, da mora biti odstavljen radi nenravnega življenja kot župnik blejski, naj torej gleda, da se opere pred njim, sicer izgubi tudi prošnjo.

Istega leta, dne 7. decembra, škof zopet piše proštu Robanu na Bled, da mu je ljubljanski prošt naznanil njegovo odstavljenje, da naj torej oni denar, 241 renskih 15 kr., ki ga

je kot zaostanek za olje pri cerkvi M. B. na blejskem Otoku sodnijskim potom prejel, o čemer je škof istega dne obvestil tudi deželnega oskrbnika Krištofa Auersperga, odda z računi vred ondotnemu oskrbniku Volbanku Mägerlu¹⁾, da ga cerkvi na korist naloži in oskrbuje, dokler on kaj družega ne določi. Sam naj pa skrbi, da v kratkem času pošlje škofu tehtno opravičbo glede svojega življenja, sicer ostane škof pri svojem prvem sklepu. Zato je škof takrat tudi blejskemu oskrbniku Volbanku naročil, da naj na tihem poizve o proštovi zadevi ter njemu poroča, kakor tudi, da naj skrbi za prej omenjeni denar, ki se je prejel pri »Zwickhlischenovih« za cerkveno olje. Prošt se menda za to ni mnogo brigal, ker ga je škof dne 20. februarja 1586 moral zopet strogo opozoriti, da naj denar obrestonosno naloži in vso stvar oskrbniku izroči.

Matija Roban je župnikoval na Bledu od l. 1571. do l. 1586., ko je izgubil župnijo. Poprej je bil vikar na Jesenicah. Proštijo blejsko je sicer še obdržal, do svoje smrti, t. j. meseca aprila 1592., zato ker ljubljanski škof briksenskemu ni uradno naznanil njegovega odstavljenja ter župnije razpisal. A tudi za proštijo mu je trdo šlo, kakor je posneti iz poročila škofovega avstrijskemu nadvojvodi Karolu z dne 26. junija 1586, v katerem pravi, da je prejel njegovo sporočilo z dne 28. aprila, da prosi doktor Janez Wagnerings za blejsko proštijo, katero bi lahko oskrboval kak duhovnik v njegovem imenu, ker ni v zvezi z dušnim pastirstvom. Škof pravi nadvojvodi, da mu rad ustreže v tej zadevi, samo, ako hoče doktor Jan. Wagnerings prevzeti na Bledu dušno pastirstvo ter ondi v Gradu tudi bivati. Matija Roban je že star in ni vzglednega življenja, a njemu je na tem ležeče, da so na Bledu vzgledni duhovniki. Ako bode župnija izpraznjena, kar mu ljubljanski škof še ni naznanil, mu hoče on, ako župnijo dobi, ki nima mnogo dohodkov, tudi proštijo podeliti.

¹⁾ Nastop njegove službe je škof Lenkovičevi udovi naznanil dne 14. junija 1585, ko je Lambergtsch odstopil.

Po smrti Robanovi so njegovo zapuščino inventirali, račune uredili in našli ostanek 31 renskih 30 kr. in 75 renskih, torej skupaj 106 renskih 30 kr., kar je dolžan ostal in se ima iztirjati iz njegove zapuščine. Po oporoki je zapuščina pripadla njegovima nezakonskima sinovoma Petru in Valentinu. Valentin je dne 24. maja 1578.⁸⁾ postal akolit. Zaukazal je škof po svojem namestniku dne 14. jul. 1592 blejskemu glavarju, da naj se zapuščina pravično razdeli, naj se odbije le prej imenovani dolg in da se ne sme pozabiti na ono plačilo, ki se ima naložiti na dolg Matije Robana pri Lenartu Klinarju.

Kljub temu škofovemu odloku se je pa vendar Peter Roban moral pritoževati radi imenovane dedščine, da se mu izplačitev zavlačuje ter da se mu krivica godi, zlasti da se od njega zahteva desetina in najemščina od neke kmetije na Kupljenku, katere on ni nikdar ne kupil, ne prodal, ne užival, pač pa jo je gospostvo prodalo Blažu Rupétu in je služna proštiji. Radi tega piše škof blejskemu glavarju 11. januarja 1594, da naj Petra Robana zasliši, da se mu ne bode godila krivica. Novi blejski prošt Sebastijan Konstantin Seepacher,⁹⁾ ljubljanski kanonik, ga je dal 2 dni zapreti in je sploh ž njim grdo ravnal, kar se strogo prepove. Tudi je prejel od njega 150 renskih, a jih zahteva še 27, kar ne gre, marveč naj mu glavlar pravico prisodi, kakor tudi iztirja zanj 50 renskih od Nikolaja Bohinca, ki mu jih dolguje.

Zadeva je bila menda s tem uravnana, ker se pozneje ne omenja več.

12. Posebno zanimiva pa je neka pravda, ki jo je imel škof Janez Tomaž z nasledniki-dediči ranjkega barona Jakoba Lamberga, deželnega glavarja, radi nekega

⁸⁾ Knezoškof. arhiv: Protok. Pontif. I. — Ondi je podpisan »Radovljičan«.

⁹⁾ Nastop njegove službe je škof naznanil glavarju že 22. avgusta 1592. ter da naj mu izroči vodstvo proštije in naroči podložnim udanost novemu proštijem oskrbniku. Več o Seepacherju beri v »Izv.« XII. str. 89—91.

rovta v Radovni. Stvar je sledeča. Neki Peter Plass je l. 1562. napravil na blejskega gospostva zemlji v Radovni nov rovt. Takrat je bil blejski glavar in imetelj blejskega gospostva baron Herbart pl. Auersperg¹⁰⁾, kateri je imenovani rovt potem imel, za njim pa deželni glavar kranjski baron Jakob pl. Lamberg, češ, da je Peter Plass (Plaz) njegov desetinar na Dovjem. Ker je torej blejsko gospostvo zahtevalo desetino záse od imenovanega rovta, Lamberg pa záse, vnela se je vsled tega huda pravda, ki je nad 30 let trajala. Pa zakaj to? Kriva temu je bila deloma Lambergova trmoglavost, deloma pa nevednost.

L. 1563. je namreč kardinal in briksenski škof Krištof pl. Madruziški¹¹⁾ citiral Lamberga radi desetine nekega na blejskega gospostva zemlji se nahajajočega rovta. To desetino je pa škof podaril stričniku svojega naslednika Tomaža, baronu Janezu Gašperju pl. Spauerju, in sicer z dovoljenjem briksenskega stolnega kapiteljna. S tem dejstvom pride Lamberg pred sodišče, vsled česar se vname prepir in tožba. L. 1565. se je sodba izrekla Lambergu na korist, kakor se je poročalo tedanjemu blejskemu oskrbniku Petru Lubanoviču.

Ker pa se je škof držal tega stališča, da se je situacija prej izvršila, kakor pa donacija, zato je menil, da je on v pravu, in tako se je pravdalo dalje. Po svojem pravniku dr. Juriju Viktorju Wagneringu je škof apeliral na više sodišče v Gradec. Apelacija se ni takoj rešila, marveč se je več let odkladala na poznejšo dobo, vmes pa stvar preiskavala na vse strani, da bi bila jasnejša, a bolj ko se je odkladala, bolj je zastarela vsa stvar, zlasti še zato, ker so tudi verske zadeve takrat začele vznemirjati vso okolico. Zato je škof Tomaž 30. decembra 1583. pisal o teh zadevah tudi posvečenemu krškemu škofu Antonu Manicordi in ga spodbujal, da naj se tudi on potruzi, da bode duhovščina učila čisti katoliški nauk, podložne spodbujala k vrednemu prejetanju sv. zakramentov, h krščanskemu življenju

¹⁰⁾ Blejski glavar v l. 1555. do 1574., ko je o sv. Juriju odstopil.

¹¹⁾ Vladikoval je od l. 1543. do svoje smrti, t. j. do 7. julija l. 1578.

ter k skrbi za zveličanje; nepokorneže pa naj kaznuje. L. 1585., 27. julija, pa mu pojasni o napominani pravdi, da je bila donacija desetine pred apelacijo izvršena, da se je odlok radi informacij odložil itd.; dne 16. avgusta 1586. pa, da zadeva o Lambergovi pravdi še ni rešena. V tem času je pa tudi baron Janez Jakob pl. Spauer pisal avstrijskemu nadvojvodi Karolu, da se je prošnja Lambergovih naslednikov¹⁾ odposlala, ter da čaka hitre rešitve, ker je odlok določen za mesec september, kajti škof je tudi nadvojvodo prosil za intervencijo v tej zadevi.

Dne 22. januarja 1587 piše škof baronu Janezu Jakobu pl. Spauer, da je prejel opravičbo Lambergov ter izvedel iz nje, da je njegov prednik škof Krištof, njegovemu stricu Janezu Gašperju podaril omenjeno desetino, o koji se pravda, ter da ista preide nanj kot dedščina, katera se mu je po kranjski deželni pravici odrekala, zoper kar je apeliral. Zadeva še ni rešena, apelacija je brez veljave, ker je izven termina, torej hoče on (škof) odjenjati od tega. Zato piše škof 12. februarja istega leta iz Briksena v Gradec doktorju Juriju Viktorju Wagneringu, da umakne apelacijo, da bodo Lambergovi zadovoljni, da prizna omenjeno desetino Janezu Jakobu pl. Spauer in da naj o tem obvesti vse prizadete. Omenjeno podedovanje pa je tudi nadvojvoda dne 4. marcija istega leta odobril, kar je dne 11. marcija onega leta sporočil škofu pravnik Wagnering. Nato pa je škof dne 30. aprila istega leta njemu dal nekatera pojasnila o Lambergovi apelaciji z naročilom, da naj skrbi, da ne bode stvar zamujena na škodo škofije.

Škof sporoča dne 9. novembra istega leta nadvojvodi Karolu, da je dne 2. novembra prejel od Janeza Jakoba pl. Lamberga poziv k obravnavi radi napominane desetine od rovtv v Radovni. Priložil je prepis poziva. Ako je rovt Lam-

¹⁾ Baron Jakob pl. Lamberg je bil deželni glavar od l. 1558. do l. 1566.; ko je umrl je bil pokopan v ljubljanski stolnici v rodbinski rakvi.

bergov, ga ne bode kratil, ako pa ne, bode ukrenil potrebno. Ker pa se je imenovani prepir pričel že pod njegovim prednikom, je njemu vsa zadeva premalo jasna, zato se hoče informirati o stvari. Nadvojvodo prosi, ker je že star in bolehen, popotovanje torej zanj preobtežljivo, naj on določi, da se citacija odloži za 18 tednov. To se je tudi zgodilo. Zato se pa škof dne 5. marcija 1588 nadvojvodi zahvali. Objednem mu pa tudi sporoča, da je zdaj zvedel, da oni rovt, od kojega hoče on desetino, ni v loškem gospodstvu, ampak v blejskem, četudi ga je Peter Blaž z Dovjega napravil, kakor je to znano bilo tudi bivšemu glavarju na Bledu, baronu Herbartu pl. Auer-spergu, s čigar dovoljenjem se je to zgodilo. Zadevo hoče dobrohotno poravnati. Možje izvedenci naj stvar ogledajo, potem pa razsodijo po pravici; a Lamberg noče o tem ničesar slišati, marveč le svojo trdi, da je rovt njegov. Ker pa je bolehen in prestar, zato prosi dovoljenja, da bi se glede te zadeve njegov prokurator smel obravnave vdeležiti, ki naj se preloži na dan 23. maja 1588. Ravnotako je pisal škof tudi istega dne dvornemu kancelarju Volbanku Schranzenu v Gradec in svojemu posebnemu prijatelju, nadvojvodovemu namestniku in ljubljanskemu škofu Janezu istotam, ter dvornemu tajniku Mihaelu Lyku, da bi posredovali zanj pri nadvojvodi v imenovani zadevi. Ravnotako se dne 5. aprila istega leta priporoči škof tudi deželnemu oskrbniku in vicedomu kranjskemu za pomoč, zlasti pa, da bi se mu ne bilo treba obravnave osebno vdeležiti iz navedenih vzrokov. To se mu je tudi dovolilo z nadvojvodovim odlokom z dne 6. maja istega leta.

Nato pa škof piše takoj dne 7. maja svétniku in namestniku brižinskega škofa Ernesta o zadevi glede prepira o mejah med blejskim in loškim gospodstvom na Dovjem, proseč, da naj se stvar mirnim potóm brez prepira poravna na ta način, da se stvar po izvedencih pregleda na licu mesta ter uredi nepristransko.

Nadvojvoda Karol je za to obravnavo pooblastil kot svoja zastopnika deželnega oskrbnika barona Krištofa pl. Auer-

sperga in vicedoma Nikolaja Bonhoma dne 19. marcija istega leta. Ta dva sta mu dne 1. maja sporočila, da sta osebno govorila z Lambergom ter ga prigovarjala k prijateljski poravnavi. On je pa potem o tej zadevi pismeno obrazložbo vložil in rekel, da le pod gotovimi pogoji more odstopiti od svojih pravic, ker so že stariši njegovi in on imeli mnogo škode radi omenjene desetine. Dne 27. maja istega leta pa na to izjavo piše škof nadvojvodi, da se je zadeva hotela že mirnim potom poravnati, a Lamberg ni hotel, torej naj zdaj zadevo reši nepristranska komisija, katera naj stvar natanko pregleda.

Deželni stanovi pa so hoteli to zadevo zavleči. Zato je nadvojvoda Karol dne 17. julija 1588 naročil deželnemu glavarju, da naj obravnava nadalje o Lambergovi zadevi s svojimi zaprisegami, da naj komisija s škofom zadevo mirnim potom uravna, ker on tako hoče, torej naj se stvar nikar ne zavlačuje.

Ni še bila poravnana ta pravda popolnoma, že je nastal nov prepir z Lambergom. Dne 5. septembra 1588 naznani udova Ana Marija Lenkovičeva škofu, da je brez njene vednosti prišlo v zamero z Lambergom več kmetov, katere je zaprl, kakor: Andrej Avsenek, Blaž Dolžan, Jurij Mabert, Jurij Apparnik, Lambert Finsinger, Ambrož Jurgelle, Jakob Khossar, Rupert Dermastia, Andrej Pogačar, Matevž Dermastia, Peter Finsinger in Andrej Čuber, vsi »zu Hofdorf«, nadalje: Luka Apparnik, Primož Vašič, Matija Kralj, Leonhart Wallandt, Jakob Rozman, Pavel Vašič, Pankrac Vrhunec, Leonhart Rozman, Martin Silanec, ter »Hoffwiesen zu Neudorf« s 4 luteranci: Wastian Finsinger, Jakob Legat, Krištof Krevlič in Miha Massallu (Mazalo) na Bledu, nekako pred 6. tedni radi Lambergovega opravičevanja v zadevi žitne desetine (*Traid-zehend*) v Radovni. Povedalo se jim je na podlagi odloka deželnih stanov, da so le še 18 tednov podložni blejskemu gospostvu, potem pa zapadejo z dvornim travnikom v Novi Vasi vred Janezu Jakobu pl. Lambergu. Vso to zadevo sporoči škof nadvojvodi Karolu 24. septembra istega leta ter ga prosi pomoči zoper tako nasilstvo, ker cerkev in škofijstvo vsled

tega trpi mnogo škode, Tuđi brižinskemu škofijstvu je naznanil škof ta čin dne 4. maja 1589.

Vkljub temu, da je meseca aprila 1589 prišla škofova komisija na Bled z nalogom, da poleg drugih zadev poravna mirnim potom tudi prepir z Lambergom po zaslišanju obeh strank, Lamberg vendar ni nehal nagajati, tako da se je škof 12. avgusta istega leta moral zopet pritožiti pri nadvojvodi, da mu Lamberg dela krivico radi desetine 3. ali 4. kopic ajde, da mu jemlje kmete, ker jih je 25 zaprl, škode noče poravnati itd. Nadvojvoda mu dne 3. novembra obljubi pomoč po kancelarju dr. Volb. Schranzenu v Gradcu, kateremu se je bil škof tudi priporočil za posredovanje. In res je nadvojvoda Karol 27. septembra istega leta pisal deželnemu oskrbniku, glavarju in prisedniku prava na Kranjskem, da naj mu vso to razprtijo natanko razjasni, da bode on odločil in stvar uredil, med tem pa naj vlada premirje med njima.

Nadvojvoda bi bil rad vso stvar hitro rešil, a Lamberg jo je le zavlačeval, kakor se razvidi iz nadaljnjih aktov, ni hotel škode povrniti ter se mirnim potom pobotati. Zato je nadvojvoda 14. aprila l. 1590. naročil svojemu namestniku baronu Krištofu, potem svétniku dr. Juriju Vikt. Wagneringu, kot svojima zastopnikoma v tej zadevi, da naj posredujeta. Wagnering je 14. maja istega leta naznanil nadvojvodi, da se je Lamberg dal pregovoriti k mirni poravnavi in restituciji.

Škof bi bil moral osebno biti navzoč pri obravnavi. Ker je bil pa star in bolehen, je prosil za oprostitev osebne navzočnosti. Vzroke je navel te, da mora tudi doma svoje posle izvrševati le po sufraganu, da zdravnik lahko spriča o bolezni, da ga je tudi Rim oprostil enakih potov itd., in tako se mu je naposled vendar ugodilo.

Dne 17. maja istega leta piše škof nadvojvodi pismo, v katerem se mu prisrčno zahvali za uspeh ter mu naznanja ob jednom, da zahteva restitucijo »in integrum«, zato ker je cerkev oškodovana, kar se ne more drugače poravnati, ter o

izpustitvi 25. zaprtih podložnikov, in slednjič, da še ni prejel oproščenja glede osebne navzočnosti pri obravnavi.

Škof Janez Tomaž pl. Spauer je 25. februarja 1591 v Gospodu zaspal¹³⁾ in za njim je Andrej Avstrijski 22. dne aprila i. l. prevzel vladikovanje, v Briksen prišel l. 1594., umrl pa v Rimu 12. dne novembra 1600. Omenjena pravda pa je tudi pod škofom Andrejem še čakala stalne rešitve. Škofov namestnik torej piše dr. Jeronimu Manicor-u dne 5. marcija 1594., naj on posreduje v tej zadevi, da se stvar poravna na lep način. 25. februarja i. l. pa je bil tudi škof Andrej sam pojasnil nadvojvodi Maksimilijanu vso to zadevo ter ga prosil pomoči in posredovanja, kar je nadvojvoda tudi storil. Zato je nadvojvoda 13. aprila i. l. pisal kranjskemu deželnemu glavarju baronu Juriju Kysslu, da naj on vso to zadevo z Lambergom uredi tako, kakor želi kardinal in briksenski škof Andrej in kakor je zahteval že njegov prednik. Pravniki dr. Manicor je o tem obvestil škofa ter ob enem tudi naznanil svoj račun za delo dveh let, ki znaša skupaj 38 renskih 4 kr.

Dne 10. maja 1596. zopet piše škofov namestnik o tej pravdi komisarju svétniku Volbanku Hülsenu na Bled, da so škofa zopet osebno citirali pred deželni zbor. Kakor se je za vlade Maksimilijana dobila preložitev glede obravnave, tako naj se zgodi tudi zdaj za vlade Ferdinandove. Zato naj on gre sam osebno k deželnemu glavarju Khisslu in naj 20. maja i. l. poroča ondi o stvari. Ako bi ne bilo vse v redu, naj takoj protestira ter »ad cautelam« sam potrebno apelacijo napravi, naposled pa vso stvar Ferdinandu sporoči, da jo on uravna. Zato ga je istega dne tudi prosil pismeno pomoči v tej zadevi. Tudi deželnemu glavarju je pojasnil vso pravdo glede desetine od rovtá v Radovni, v fari dovski, ki ga je Peter Plass Primožu prodal, ter ga prosi za preložitev obravnave za 18 tednov, ako bi se ne moglo poravnati z Lambergom, ki je imel Jakoba Kuralta za prokuratorja.

¹³⁾ V tem smislu naj blagovoli čitatelj popraviti napako v 1. sešitku letošnjega letnika na str. 2. pod črto, opazko 4.

Pravde l. 1597. še 'ni bilo' konec. Škof je zahteval restitucijo »in integrum« pa oprostitev od prisotnosti pri obravnavi. Zato je 22. marcija istega leta pisal dr. Schwarzmeierju, da naj grofa k temu pregovori, da ne bode delal sitnosti, marveč prostovoljno odstopil, 12. aprila istega leta pa prosi tudi Ferdinanda pomoči v tej zadevi. Tudi svojemu novemu glavarju na Bledu Antonu pl. Albiziju je 1. julija dal navodila, kako naj se obnaša nasproti gospej Lambergovi glede imenovane pravde radi rovta v Radovni.

Ali je bilo odslej pravde konec potom mirnega pobotanja, ali ne, nam akti nadalje ne povedo, le račun blejskega glavarja grofa Žige pl. Thurna, ki je bil o sv. Juriju l. 1597. odstavljen, nam z dne 20. marcija 1599 kaže, da se je loškemu oskrbniku Filipu pl. Sigersdorfu plačalo radi te pravde 123 renskih 15 kr. Elizabeti pl. Lambergovi pa 63 renskih 47 kr.

13. Glede fevdnine gospostev Schwamberg na Štírskem, Waissenstein in Sterchberg na Koroškem ter Guettenberg na Kranjskem piše škof Tomaž 30. decembra l. 1583. krškemu škofu, da jih ima zdaj avstrijska hiša od njega in njegovih prednikov v fevdu. Odslej, pravi, pa hoče, da to neha, in da jih on sam prosto uživa. Prosi ga, naj mu odgovori, kaj bi se v tej zadevi moglo ukreniti, ter mu ob enem vošči tudi srečno novo leto.

Najbrže je opustil škof Tomaž svojo namero, kajti 12. februarja l. 1587. prejme nadvojvoda Karol od škofa omenjena gospostva po stari navadi zopet v fevd, za kar se mu nadvojvoda 21. marcija istega leta zahvali ter izrazi svoje dopadajenje glede tega čina in mu odgovori, da bode pozneje poslal rešitve o tem, ker mu zdaj razna opravila z deželnimi zbori ne dopuščajo.

14. Največ opravila je pa škofu dalo krivoverstvo na Bledu. Dne 24. januarja 1586 je pisal škof blejskemu oskrbniku Volbanku Mägerlu glede luteranstva, da naj poizve, kako se je v Loki l. 1585. izvršila protireformacija, kateri so tudi deželni stanovi nasprotovali. Oskrbnik mu je o tem natanko poročal.

Dne 29. marcija istega leta pa poroča škof o tem nadvojvodi Karolu obširneje. Pravi, da je bil do l. 1572. Krištof Faschang katoliški duhovnik in župnik na Bledu, da je pa odpadel in da mu je sledilo tudi nekaj ljudstva v krivoverstvo. Zato je takrat odposlal kardinal in škof briksenski Krištof v tej zadevi na Bled posebno komisijo, ki je luterance razgnala, katoliško vero zopet vpeljala, župnika Faschanga odstavila ter novega katoliškega župnika nastavila v osebi Matije Robana. Takrat je bil glavar na Bledu škofov svak Herbert pl. Auersperg, ki je bil tudi udan krivoverstvu, in zato ga je škof odstavil ter nastavil Janeza Jožefa Lenkoviča. Tema dvema je bilo torej naročeno, da naj se luteranci ne shajajo ondi. Faschang se je držal nekaj časa pri Juriju Grimšiču ter učil svojo novo vero v neki koči. Leta 1583. je bila zopet komisija na Bledu, katere sta se udeležila tudi ljubljanski škof in prošt. Krivoverce so klicali v grad, a jih niso mogli prepričati o napačnosti njih krive vere; ostali so trdovratni. Ko mu je škof razložil, kaj je že vse storil v varstvo sv. vere, prosi ga pomoči zoper deželno gosposko, ki podpira luteranstvo. Ravno takrat je razložil pismeno tudi krškemu škofu, kako je brižinska komisija v Loki postopala nasproti luterancem, katerim je prepovedala shode ter nepokorneže kaznovala. Prosil ga je tudi, da naj posreduje pri nadvojvodi v tej zadevi v blagor sv. vere.

Nadvojvoda Karol je pisal 23. aprila 1586 iz Gradca na Bled ter naročil zlasti glede krivovercev, ki so hoteli v obeh podobah zavživati presv. Rešnje Telo, da naj se resno skrbi z vsemi mogočimi dopuščenimi sredstvi, da se kriva vera odpravi, ter je obljubil, da bode tudi on skrbel, da bode deželna vlada storila vse na blagor sv. vere.

Istega leta, 17. maja, pa je pisal škof župljanom na Bled pastirsko pismo, ki naj se z lece prebere. V pismu škof svari podložne pred krivo vero, pred shajališči itd., ter opominja k zvestobi do katoliške vere. Kdor ne bode pokoren, naj se spravi iz blejskega gospostva, kakor je komisija l. 1583. napovedala. Trdovratneži se bodo kaznovali in s silo iztirali iz

gospodstva, posestvo pa konfiskovalo. Posebej pa piše škof jednako pismo tudi oskrbniku blejskemu Volbanku Mägerlu.

Najhujši kolovodje krivoverstva, katere je komisija na Bledu skupaj sklicala o sv. Jerneju l. 1586., kakor sporoča škof 12. febr. 1587. nadvojvodi Karolu, so bili: Boštjan Finsinger, Jeronim Legat, Krištof Krevljíč, vsi z Bleda, in Janez Marko z Mlina. Opominjali so jih z lepa, posvarili ljubeznjivo pri njih dušnem izveličanju, da naj se odpovedo krivoverstvu, da naj ubogajo, a vse zaman. Zagrozilo se jim je s kaznijo in z izgonom, dalo nekaj odloka za prevdarek, a trdovratno so odgovorili, da nočejo zapustiti ne kraja, ne zemlje, če tudi bi se jim šlo za glavo. V verskih rečeh hočejo biti svobodni, zato ne potrebujejo nobenega termina več, ampak hočejo ostati sami svoji. Ker torej noben nauk, noben opomin ni nič izdal, so jih vrgli v ječo kot uporneže proti svetni in cerkveni oblasti. Pritožili so se glede tega na deželnega glavarja grofa Volb. pl. Thurna, ki je zahteval, da naj se izpuste in denarna kazen spregleda. Komisarji mu pa odgovore, da ravnajo po svoji dolžnosti zoper uporneže in krivoverce, ker so dolžni skrbeti za dušni blagor svojih podložnih ravno tako in še bolj, kakor za telesni, da se jim torej ne godi krivica, ker tudi nadvojvoda tako zahteva.

Potem so bili zaslišani tudi drugi, izmed katerih je bilo mnogo trmastih, pet pa se jih je vrnilo h katoliški veri. Uporneže so kaznovali z denarno globo: Prej omenjene štiri krivoverce so izpustili iz ječe. Kot nepopoljšljive krivoverce in najhujše kolovodje, h katerim so prišteli še: Andreja Pretnarja z Rečice, Lenarta Bulovica in Janeza Cundriča z bratom Jurijem z Bohinjske Bele, so izgnali z blejskega gospodstva, njihova posestva pa so konfiskovali. Izvršila se je ta eksekucija po veliki noči, ko je komisija zopet prišla na Bled z ljubljanskim proštom in zastopnikom nadvojvode. Da bi se zabranilo zapeljavanje, se je sklenilo, da se nastavi tudi katoliški dacar. V to svrho predlaga škof nadvojvodi svojega oskrbnika na Bledu: Volbanka Mägerla, ki je stanoval takrat na Bobnu (zu Auriz) in prosil pomoči zoper nakane deželnega odbora za varstvo sv. vere.

Nadvojvoda Karol je nato odgovoril 7. marcija istega leta, da odobrava delo komisije na Bledu v verskih zadevah. Glavni kolovodje naj se kaznujejo, izženo, posestvo, kar je ravno njih last, odškoduje. To bode ljudstvu v svarilo. Komisija naj se poslužuje vseh dopuščenih sredstev in naj se ljudstvo z lepo spodbuja k spreobrnitvi, da ne nastane splošen upor. Kar se tiče dacarja v Bohinju: Gregorja Stüedlerja, ako ostane trdovraten, naj se kar popolnoma odstavi in naj se namesti katoliški dacar. Tudi naj skrbi komisija, h kateri naj se privzame tudi ljubljanski stolni dekan Sebastijan Samujen, ako prošt ne more biti navzoč iz gotovih vzrokov, da se Kacijanerjeva cerkev in predikanti spreobrnejo, o čemer naj se sporoča o svojem času.

V istem času piše nadvojvoda o teh zadevah tudi deželni vladi kranjski, da je zvedel, da ona krivoverce podpira in neguje, da zavira protireformacijsko delo škofov na Bledu in v Loki, ki se trudijo za blagor svojih podložnih na svoji zemlji, da naj tega ne dela več, ker njegova volja je, da se krivoverstvo odpravi v deželi, zato odobrava delo loškega in blejskega gospostva.

Istega dne je nadvojvoda izvolil ljubljanskega stolnega dekana Samujena v komisijo glede verskih zadev na Bledu in mu naročil, da naj krepko deluje v tem oziru za čast božjo in blagor ljudstva. Dacarju v Bohinju pa je zagrozil, da zgubi takoj službo, ako se ne vrne nazaj h katoliški veri.

14. avgusta 1587 je pisal škof svojima odposlancema na Bledu, doktorju Janezu Aleksandru pl. Neustainu, kanoniku, in svétniku Volbanku Hulsenu, da je izvedel, kaj so v verskih zadevah že dosegli. Hvaležen je ljubljanskemu stolnemu dekanu za pomoč, veseli ga, da tudi brata grofa Rajko in Žiga pl. Thurn podpirata Lenkovičevko pri tem delu, da se zatre krivoverstvo na Bledu. Žigo kot junaškega in zmožnega moža imenuje potem naslednikom svojega oskrbnika na Bledu. Dne 10. septembra istega leta zopet odgovarja škof komisarjema, da je z veseljem bral, da se je že 52 oseb odpovedalo krivi veri ter skesano prejelo sv. zakramente, boli ga pa, da to delo ovira deželna

oblast, ko je vender v čast božjo in blagor sv. cerkve. Tudi mu ni všeč, da Lenkovičevka in sin Gerhab premalo storita na blagor podložnikov v verskih stvareh. Spodbuja komisarja, naj vstrajata pri delu za dobro stvar vkljub premnogim zopernostim, ki jih morata pretrpeti, zlasti od deželne oblasti.

Istega leta, 9. dne novembra, sporoča škof nadvojvodi o uspehih reformacije zahvaljujoč se mu za pomoč. Blejski protestanti so jako trdovratni, pravi, ker imajo zaslombo pri deželni vladi, a kakih 20 so jih venderle pregnali iz gospostva blejskega vkljub temu, da so se upirali deželni stanovi. Tudi mu naznani, da so deželni stanovi 24 blejskih kmetov, ki niso za 8000 renskih na prodaj, zaprli zaradi leta 1586. zastalih 800 renskih davkov, ko jih je vender imejiteljica blejskega gospostva Ana Marija Lenkovič pripravljena plačati. Kmete so izročili deželnemu glavarju grofu Volbanku pl. Thurnu, zato prosi, da naj on posreduje v tej zadevi. Nadvojvoda je to tudi storil ter je sredi novembra istega leta poslal komisarje na Kranjsko, da bi kmete oprostili, a žal, da so komisarji že v Celju zboleli, vsled česar se je vsa stvar zakesnela.

Leta 1588., dne 18. junija, je škof zopet poslal svoja komisarja Volbanka Hulsena ter Hieronima Manicorja, J. U. D., oba škofijska svetnika, na Bled s sledečo instrukcijo: 1.) Ko se je grofoma Rajkotu in Žigi pl. Thurnu odpovedalo blejsko gospostvo, naj ona dva uravnata ondi verske zadeve ter rudarske in gozdne stvari nasproti radovljiškemu gospostvu, in drugo, kar treba, potem pa naj sprejmeta gospostvo z urbarji vred v svojo oblast tako, kakor je škofijstvo to Ivanu Jožefu Lenkoviču prepustilo. Ako bi se pa branila, češ, da se je prepozno odpovedalo, da bi ostala še eno leto, naj vesta, da s tem njima ni nič pomagano, ker znano jima mora biti, da je v teh žalostnih verskih in drugih razmerah škofijstvu to le na veliko zapreko, kajti kdor si hoče njegovo naklonjenost ohraniti, mora blagor škofijstva na vse strani podpirati. Tudi stric Jurij Lenkovič je prosil, da bi se gospostvo izročilo v oskrbnništvo grofoma, a škof pravi, da mora, ker ima važne,

nujne zadeve uravnati na Bledu, gospostvo oskrbovati sposobnejša oseba, da se bo pa pozneje na to oziral. 2.) Leta 1587. je bilo 12 Ribnjanov in 12 bohinskih Beljanov radi neplačanih dolgov zvezanih in pri deželnih stanovih zaprtih. Komisarja naj grofa nato opozorita, da se potrudita za njih oprostitev, ako se to še ni zgodilo. 3.) Ako pri inventarju kaj manjka, morata grofa povrniti. 4.) Zastalo najemnino od l. 1586. do sv. Jurija 1588. naj poravnajo, skupaj 2156 renskih 11 kr. Tudi to naj se vpošteva, kar je Lenkovičevka prejela od kmetij, s katerih so spodili luterance. 5.) Volbank Hulsen je odslej glavar, dr. Jeronim Manicor pa naj mu izroči grad in gospostvo ter naj ga predstavi ljudstvu, ki naj ga pripozna in mu pokorščino izkazuje kot vrhovnemu gospodu. 6.) Komisija ima tudi posredovati pri deželni gosposki, da odstrani luterane in kmetije izroči katoličanom, da pride enkrat verska stvar v red. 7.) Komisija ima oblast, na Bledu to tako urediti, kakor je škofijstvu na korist. Tudi je izročila grofoma še posebej odslovilno škofovo pismo, ko je okrog binkošti z napominanim navodilom prišla na Bled.

Da bi pa verske zadeve na Bledu in v okolici hitreje prišle v red, zato je tudi nadvojvoda Karol 20. februarja istega leta dal strog ukaz deželnemu glavarju, da je že skrajni čas, da se luteranci brez odloga izženo z Bleda, kajti termin je bil dovolj dolg in čakati se ne da več. Drugi dan je sporočil tudi Volbanku Hulsenu na Bled, da je njegovi prošnji v imenovani zadevi vstreženo, in 27. aprila je naznanil, kaj je zapovedal deželnemu glavarju. Na ta strog ukaz so pa blejski luteranci: Boštjan Finsinger, Balant in Miha Pretnar, Jeronim in Miha Legat, Balant Terpinec, Jakob Rogač, Andrej in Matevž Pretnar, Vrban Krištofič, Tomo Walther, Gašper Mazalo, Gregor Setshé, Gregor Verhunec, Martin Weinzierl, Gregor Kosmač, Jakob Drabučič, Jurij Heller in Jera Kršnevic napravili prošnjo do nadvojvode, da bi jim dovolil, da se njihova posestva cenijo ne po briksen-skega gospostva cenilnih možeh, ampak po deželnih, in sicer po stari navadi tako, da lahko sami prodajo svoja posestva z

vednostjo svoje gosposke, katera itak prejme vsak 10. in 20. vinar, kakor je bilo običajno do zdaj na Bledu, v Beli Peči, v Radovljici, Loki, Logatcu, v Polhovem Gradcu in po vsem Gorenjskem, ne pa, da bi odslovljeni kar brez usmiljenja morali iti s trebuhom za kruhom po svetu.

To zadevo škof 24. septembra istega leta natanko pojasni nadvojvodi ter pove, da so napominani kmetje od deželne gosposke imeli določen čas za prodajo svojih posestev, a se zato niso nič zmenili. Tudi razloži, da se jim ne godi nobena krivica, ker se je cenilo po zapriseženih možeh, in da komisija zdaj le izvršuje nadvojvodova povelja in določbe.

Štiri dni poprej naznani škof pa tudi gospej Lenkovičevi, da se vsled povelja nadvojvode krivoverski kajžarji do sv. Mihaela še trpe v svojih kočah, potem pa se naj odpode, kakor je od deželne gosposke določen obrok. Tako se je tedaj resno začelo postopati nasproti luterancem, da so morali oditi, kakor je razvidno iz škofovega pisma z dne 27. januarja 1589, poslanega blejskemu proštu Rabanu. V pismu škof pove, kaj je naročil deželni vladi glede poravnanja z onimi kmeti, ki so Bled ostavili, ter praša tudi, če so kajžarji luteranski že odšli, da ve potem nadalje potrebno ukrepati, in če je vjetim kmetom v Ribnem in na Bohinjski Beli že ustrezno. (Dalje sledi.)

Prazgodovinska najdišča na Kranjskem.

Opisal Jernej Pečnik.

(Dalje).

II. Radovljica. (Z. 20. C. X.)

1. *Stare Fužine*, ž. Srednja Vas. Tu so železno rudo topili že v prazgodovinski in rimski dobi, kakor tudi pozneje do naših dnij. Dobi se mnogo slabo žgane žlindre. Nad vasjo je bilo prazgodovinsko stanovanje. Naleteli so kmetje že na prazgodovinske in rimske grobe z lepimi priložki. Priložki iz

hallstattske dobe se ločijo od dolenskih najdb, so lepši in bolj podobni onim, ki so jih našli na Tolminskem. V Bohinju so žgani grobovi. Igle imajo okraske konjskih glav, kozlov in drugih živalij.

2. *Brod*. Pri vasi prazgodovinsko stanovanje. Kmetje so našli grobove iz prazgodovinske dobe.

3. *Češnjice*. Pri vasi na njivah prazgodovinsko grobišče; v grobovih so se našle cenjene najdbe.

4. *Rečevnica*. Na hribu je bilo veliko prazgodovinsko stanovanje; v grobovih lepe fibule z živalskimi okraski. Ta kraj bi bilo treba natančneje preiskati.

5. *Bitnje*. Pri vasi je veliko grobišče iz hallstattske dobe. Tu je dal kopati knez Ernst Windischgrätz po učitelju Mencingerju in je našel znamenite stvari.

6. *Lepénjce*. Na njivah in pašnikih so grobovi.

7. *Ajdovski Gradec*, zahodno od Bohinjske Bistrice. Na višini je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje. V bližini kje mora biti bogato grobišče.

8. *Nómen*. Na senožetih pri cesti na desno od Bohinja proti Bledu so našli kmetje grobove z zelo lepimi in dobro ohranjenimi priložki, znamenite sulice, sekire in igle iz hallstattske dobe. Tudi ta kraj je prav važen in preiskanja vreden.

8. *Bled*. Na Gradu je bilo prazgodovinsko stanovanje. Blizu grajskega pokopališča je bilo na nekem vrtu znamenito grobišče iz časa preseljevanja narodov in naseljenja Slovencev. Odprl sem že več grobov z dobro ohranjenimi, v pesku ležečimi kostnjaki. Tudi so gomile iz hallstattske dobe. Kraj je silno važen. Blizu Bleda na levo stran ceste proti Bohinju na višini je bilo lepo in veliko prazgodovinsko stanovanje.

9. *Lesce*. Ob cesti z Bleda v Lesce so grobi; tudi pri Lescah na njivah so se že našli rimski grobovi.

10. *Radovljica*. Na senožetih blizu mesta so gomile.

11. *Begunje*. Na hribu nad Begunjami je bilo prazgodovinsko stanovanje.

12. *Bresje* pri Mošnjah. Našli so se pri zidanju prazgodovinski in rimski grobovi. Na senožetih in v hosti od Brezij

proti Mošnjam sem prekopal več bolj revnih, a čudnih gomil iz rimske dobe.

Škofja Loka — Idrija. (Z. 21. C. X.)

1. *Pri Sv. Križu*, v selški župniji, je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.

2. *Kališe*. Prazgodovinsko stanovanje. Tu so se našli grobovi iz hallstattske in rimske dobe. Pod vasjo se dobi cele kupe žlindre od topljenja rude.

3. *Čišnjica*. Pri vasi na njivah so se našli rimski grobovi.

4. *Škofja Loka*. V okolici mesta več prazgodovinskih in rimskih grobov. Na hribu nad gradom prazgodovinsko stanovanje in grobišča. Ob cesti na Poljane, na desno stran, nekaj velikih gomil na travnikih.

5. *Poljane*. Zahodno od vasi prazgodovinsko stanovanje in grobovi.

6. *Sv. Lovrenc*, podružnica župnije Polhov Gradec. Na vrhu hriba je bilo zelo znamenito, trdnjavi podobno prazgodovinsko stanovanje. Vsled strmine je bil dohod mogoč le od vzhoda. Tu so se izkopale že krasne posode in lepo orožje. Po njivah okoli se bo gotovo našlo še veliko starin. Za preiskavanja je ta kraj med najvažnejšimi na Kranjskem.

7. *Črni Vrh*, pri Polhovem Gradcu, prazgodovinsko stanovanje.

8. *Sv. Urh pri Horjulu*. Na hribu prazgodovinsko stanovanje.

9. *Žažar*. Pri vasi lepo prazgodovinsko stanovanje, gomile in grobovi. Na hribih nad Horjulom prazgodovinski in rimski grobovi.

Ljubljana. (Z. 21. C. XI.)

1. *Šmarjetina Gora* pri Kranju. Prazgodovinsko stanovanje.

2. *Kranj*. V Pungertu je bilo prazgodovinsko stanovanje. Pri pekopališču, kjer je Mayrjeva klet za pivo, je grobišče iz hallstattske dobe. Našli so lepe bronaste okraske, orožje in

krasne fibule. Tudi jaz sem ondi nakopal nekaj rečij za deželni muzej. Precej zraven so rimski grobovi. Sledovi kažejo, da je bil Kranj obljuden v vseh časih.

V Lajhu pod mestom je bilo precej obširno pokopališče iz dobe preseljevanja narodov. Leta 1901. sem prekopal za dvorni muzej 62 grobov. Večino grobišča je prekopal gospod T. Pavšlar v Kranju, ki si je nabral tu prav lepo zbirko igel, zaponk z okraski (tudi zlatih rečij), orožja in koralid.

3. *Stražišče*. Pri tej vasi in pri Bitnu sem odkril že nekoliko revnih, žganih grobov iz hallstattske dobe. Ko so zidali v Šmartinu novo šolsko poslopje, so našli ondi več grobov.

4. *Láhoviče*, ž. Cerklje. Tu so delali že Rimljani lončeno posodo. Našlo se je rimsko zidovje in peči za izdelavanje posode. Po njivah okoli je veliko rimskih grobov.

5. *Komenda*. V vasi so pri kopanju temeljev našli več grobov iz časa preseljevanja narodov.

6. *Smlednik*. Na smlejskem gradu in na hribovju proti severu prazgodovinska stanovanja; po hostah so grobišča in na ravnem žgani grobi iz hallstattske dobe, pri Smledniku na njivah rimski grobi.

7. *Sora*. Na njivah proti vzhodu je bilo rimsko zidovje in rimski grobi.

8. *Ládija*. Na ravnici proti severu so zadeli pri delanju železnice na rimsko grobišče.

9. *Šmarna Gora*. Na vrhu je bilo prazgodovinsko stanovanje.

10. *Šmartin* pod Šmarno Goro. Našlo se je že več rimskih grobov, kakor tudi v Gámeljnih.

11. *Mengeš*. V trgu in na Drnovem se je našlo več rimskih ostankov. V trgu tudi grobovi iz časa preseljevanja narodov.

12. *Dóbrova*. V hosti proti severu je bilo veliko prazgodovinsko stanovanje.

13. *Rožnik* pri Ljubljani. Na vrhu prazgodovinsko stanovanje. V hosti proti severu več gomil, ki še niso prekopane.

14. *Brezovec*. Ob cesti proti Vrhniki je bila velika rimska opekarna. Vidijo se od nje še velikanski zidovi, ostanki pečij in raznovrstnih opek. Pri cerkvi sv. Janeza Krstnika je bilo prazgodovinsko stanovanje.

15. *Ljubljana*. Tu je stalo veliko rimsko mesto Emona. Na vseh krajih se najdejo v zemlji rimski ostanki. Ob Dunajski cesti do Sv. Krištofa (na Ajdovščini) velikansko rimsko grobišče iz 2. in 3. stoletja. Todi je šla rimska cesta iz Emone v Celejo. Ko so zidali hotel »Europo«, so našli več rimskih sarkofagov, kakor tudi na zahodni strani pri tobačni tovarni, kjer je šla cesta iz Emone v Nauportum. V Gradišču je bilo središče rimskega mesta. Na raznih krajih so tu izkopali kamene z napisi, kipe, sarkofage, velike plošče, tlak, slikane sobe itd. Po razdejanju Emone so prebivalci napravili trdnjavo ter pomašili v zid, ki se še dandanes vidi, ostanke rimskih kamenov; najbrže leže zadelane v tem zidovju še jako znamenite reči. Sezidana je bila Emona, ko si je cesar Avgust prisvojil deželo. Iz prejšnjega časa še nisem zasledil na Kranjskem nobenega zidu. Pač pa so imeli prazgodovinci svoje stanovanje na Gradu. Pri Sv. Florijanu se sledi njih grobišče. Na vrhu griča je bila ograja stanovanja narejena iz kolov in protja in ometana z ilovico. Tako stanovanje je bilo tudi na Golovcu, na griču nad dolensko cesto.

16. *Ajdovščina*, v dolski župniji. Na hribu je znamenito prazgodovinsko stanovanje z dobro ohranjenim nasipom. Spodaj je več lepih velikih gomil, še neprekopanih. Na severno stran proti Ihanu je pa polno rimskih grobov. Jako važen kraj.

17. *Sv. Helena*. Na hribu nad cerkvijo prazgodovinsko stanovanje. Na desni strani ceste, ki drži iz Dola proti Sv. Heleni, kjer delajo opeko, so našli rimske grobove.

18. *Zadvor* pri Dobrunjah. Tudi prazgodovinsko stanovanje.

19. *Javor* nad Besnico. Proti vzhodu so njive in košenice in na višini je veliko peščeno grobišče. Čudno je, da so tu

pomešani grobovi iz hallstattske in rimske dobe. Prekopal sem tu že 50 grobov. Proti jugu na griču je bilo stanovanje.

20. *Lase*. Blizu hiše župana Hribarja na košenicah je grobišče iz dobe preseljevanja narodov.

21. *Malo Trebelévo*, ž. Prežganje. Pod vasjo na njivah rimsko zidovje in rimski grobovi. Trebalo bi natančneje preiskave, ker se kaže prav znamenit kraj.

22. *Janče*. Proti Strugi na precej visokem hribu (Side) prazgodovinsko stanovanje z nasipom; grobišča še nisem zasledil.

23. *Kampelj*. Pri vasi nad Malo Štango na hribu prazgodovinsko stanovanje.

24. *Ravni Osrednek*. Nad vasjo prazgodovinsko stanovanje. Na njivah so našli kmetje grobove iz hallstattske dobe.

25. *Gradišče pri Lukovici*. Na hribu pri cerkvi sv. Marjete prazgodovinsko stanovanje z lepim nasipom. Pod hribom proti Brdu na njivah več gomil. Tu so našli prvo bronasto čelado; grobišče bo precej bogato.

26. *Blagovica*. Gori na hribu v hosti prazgodovinsko stanovanje z velikimi nasipi. Tu je moralo bivati veliko ljudstva, ker leži okoli dovolj črepinj in kostij. Grobišče nepreiskano in gotovo važno. Na levo stran ceste od Blagovice proti Trojanam so odkrili kmetje že več rimskih grobov.

Celje — Radeče. (Z. 21. C. XII.)

1. *Št. Ožbalt pri Trojanah*. Mimo je šla rimska cesta čez Adrante na Celejo. V neki hiši je vzdian rimski napisni kamen. Na njivah so se našli rimski grobovi.

2. *Trojane*. Tu je bila rimska colna postaja in meja Italije in Panonije. Imenovala se je Adrante. Nahajajo se razvaline hiš z lepo slikanimi sobami, gorke kopeli, za katere so vodo grelj; našlo se je ondi več rimskih napisnih kamenov in novcev na tisoče, med njimi tudi srebrnih. Mnogo starin in zidovja je podsutega. Mesto je bilo jako bogato. V vasi je vzdianih več rimskih kamenov. Na njivah proti Št. Ožbaltu so

našli že mnogo lepih rimskih grobov. Posebna znamenitost je bil vlit bronast kip nekega rimskega cesarja, na konju jahajočega, s sulico v rokah. Stal je na višini, kjer so najprej zagledali od Emone idoči mesto Adrante. Spomenik so razbili sovražniki in kose v vodo zmetali; več kosov so kmetje našli v vodi. Jaz sem l. 1886. tudi jeden tak kos našel ter ga oddal deželnemu muzeju. V vasi proti Št. Gothartu je vzdanih več rimskih napisnih kamenov. Leta 1886. sem izkopal sobo, slikano rudeče, črno in zeleno; naslikane so bile tudi rože.

4. *Vače.* Pri trgu proti severu in zahodu mnogo prazgodovinskih gomil na njivah, v gozdih in na hribu pri cerkvi sv. Križa na Slemškem na ravnem polno gomil in grobov iz hallstattske dobe.

5. *Klénik pri Vačah.* Severno od vasi proti Slemšku je na višini zemlja 3 do 4 metre visoko, pa več sto metrov na dolgo in široko nasuta, večinoma z kameneno šuto. Pod tem nasipom so znameniti grobovi, najbogatejši na Kranjskem. Izkopal se je že na tisoče grobov. Kopala sta tu osobito umrli nadučitelj Franc Peruci z Vač in Franc Grilec iz Klenika, ki je našel ono imenitno situlo v deželnem muzeju, in eno bronasto čelado, katero sem jaz prodal na Dunaj v zbirko najvišje cesarske rodbine po dr. Kennerju. Kopal je tu tudi knez Ernst Windischgrätz. Jaz sem prekopal l. 1889. več grobov, med njimi je bil posebno znamenit grob, v katerem sem izkopal bronasto čelado z dvema grebenoma, izvanredno lep pas z vzbočnimi podobami, orožje in fibule za deželni muzej. To grobišče so našli pred 25. leti, ko so delali cesto od Vač na Svetô Goro. Na višini nad Klénikom je bilo znamenito prazgodovinsko stanovanje, kjer so stanovali ljudje samo v hallstattski dobi. Iz latenske dobe se ni našel niti jeden grob.

6. *Klénik.* Od Klenika proti Sv. Gori, precej po kleniških njivah, pašnikih in senožetih so velikanski, od vode, deroče s hribov, nanešeni peščeni nasipi. Pod temi nasipi je četrť ure daleč od Klenika polno grobov zasutih; nasipi pa so tri do

pet metrov visoki, ali pa še več. Za to izkopavanje bi pa bilo treba tisoče kron. Sploh je ta kraj izvanredno znamenit.

7. *Sveta Gora*. Na tem strmem hribu je bilo prazgodovinsko stanovanje z velikim nasipom, ondi pa je bil pozneje tudi tabor proti Turkom. Precej pod cerkvijo na župniških njivah je bilo lepo grobišče; kostnjaki z lepimi priložki: zapestnicami, fibulami, sulicami, sekirami in noži. Tu sem prekopal več grobov za ljubljanski muzej l. 1887.

8. *Roviše*. Zahodno pod Sv. Goro četrť ure daleč je ta vas. Pri njej je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje in grobovi.

9. *Strahulje* (vas od Sv. Gore proti Zagorju). Od vasi proti vzhodu je na njivah znamenito grobišče. Kostnjaki z jako znamenitimi priložki so v peščeni zemlji. Leta 1887. sem ondi prekopal več grobov ter našel znamenite predmete; zapestnice so hallstatske, igle, fibule pa so kaj čudne. Jedna je bila zelo velika in lepo okrašena s koraldami, popolno nove vrste, kakršna se ni še nikjer našla. Našel sem pa tudi še več dobro ohranjenih sekir, sulic, korald in fibul. Jednakih grobov se še ni nikjer na Kranjskem izkopalo. Od Strahulj na njivah in pašnikih proti Zagorju je bilo silno lepo prazgodovinsko stanovanje in blizu so grobovi.

10. *Zagorje ob Savi*. Na špičastem griču nad vasjo je bilo znamenito prazgodovinsko stanovanje.

11. *Zagorje ob Savi*. Ko so tu nove hiše zidali, so našli silno lepe grobe iz hallstatske dobe: kostnjake, ženske z lepoticjem, moške pa z orožjem in lepimi pasovi s podobami. Ker so le toliko kopali, kolikor je bilo treba za temelj, se sicer ni več našlo, a najdbe so tako lepe, kakor pri Vačah.

12. *Zagorje ob Savi*. Na višini na levo roko od Zagorja proti kolodvoru so se našli znameniti predmeti iz bronaste dobe.

13. *Trbovlje*. Blizu je prazgodovinsko stanovanje. Najdenih je bilo v vasi več srebrnih predrimskih novcev, na jedni strani človeška glava, na drugi konj, pa brez črk. Kmetje so jih razmetali.

14. *Bukova gora*. Na hribu Bukova gora v gozdu prazgodovinsko stanovanje in blizu ondi, tudi v hosti, gomile.

15. *Retje*. Pri vasi so kmetje našli rimske grobe.

16. *Retje*. Blizu vasi tudi prazgodovinsko stanovanje.

17. *Hrastnik* (Štajersko). Pri vasi prazgodovinsko stanovanje.

18. *Dol*. Pri vasi so kmetje že večkrat našli rimske grobe pri obdelovanju njiv.

19. *Turje* (Sv. Štefan). Lepo prazgodovinsko stanovanje.

20. *Koprižnik* (ž. Polšnik). Pri vasi na hribu so na njivah znameniti grobovi iz hallstattske dobe: skeleti z dobro ohranjenimi priložki, sulicami, zapestnicami, sekirami in fibulami.

21. *Polšnik*. V župniji Polšnik je podružnica sv. Jurija. Pri njej prav lepo prazgodovinsko stanovanje z obsipom.

22. *Padež*. Pri vasi prazgodovinske gomile.

23. *Podpeč*. Prazgodovinsko stanovanje.

24. *Suhodol* (ž. Dole). Pri vasi je bilo najdenih že več prazgodovinskih grobov.

25. *Gradišče*. Na tem hribu je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.

26. *Strmec*. Pri vasi prazgodovinsko stanovanje.

27. *Kal* pri Št. Rupertu. Jedna neprekopana gomila.

28. *Gabrje* (ž. Sv. Trojica). Pri vasi v gozdu gomile.

29. *Radeče*. Pri trgu na hribu lepo prazgodovinsko stanovanje.

30. *Hotemež*. Pri vasi v hostah več gomil.

31. *Brunik*. Pri vasi v gozdu še več neprekopanih gomil.

32. *Gomile* (grad Erkenstein). Pri vasi mnogo grobov iz hallstattske dobe, pa bolj revni mrlič.

33. *Lisec*, hrib (Štajersko). Na hribu prazgodovinsko stanovanje.

34. *Boštanj* (Sauenstein) ob Savi. Nad gradom v hosti gomile in pri vasi Boštanj je bilo najdenih že več prazgodovinskih grobov.

35. *Sv. Rok pri Sevnici* (Štajersko). Na hribu lepo prazgodovinsko stanovanje.

36. *Radna*. Od vasi Radne proti Krškemu nad cesto na desno na njivah je bilo izkopanih že več prazgodovinskih grobov. — Nad Radno pri vasi Mali Lukovec sem našel l. 1904. v hosti lepe grobe.

37. *Šemnik*. Pri vasi se je našlo že več prazgodovinskih in rimskih grobov.

38. *Svično*. Pri župni cerkvi lepo prazgodovinsko stanovanje, tam blizo velika gomila.

39. *Kum*. Na vrhu hriba je bilo prazgodovinsko veliko stanovanje iz hallstattske dobe.

40. *Orle, Spodnje in Gornje*. V hosti boštanske grajščine sem prekopal veliko gomilo.

41. *Preska*, ž. Boštanj. Tu sem našel l. 1904. v hosti velikansko gomilo, v njej čudne piskre s podstavki, zapestnice in zlato peno.

42. *Gracarjev hrib*. Znamenito prazgodovinsko stanovanje ob gorskem grebenu. To je naravna trdnjava, po njivah so kmetje našli grobove.

43. *Gradišče*. Na hribu pri vasi Gradišče, ž. Šmartin pri Litiji, proti vzhodu od Šmartina lepo prazgodovinsko stanovanje.

44. *Javorje*. Pod vasjo proti vzhodu na visočinah lepo prazgodovinsko stanovanje. Kmetje so našli tudi grobove pri obdelovanju njiv.

Višnja Gora — Cirknica. (Z. 22. C. XL)

1. *Notranja Gorica pri Igu*. Prazgodovinsko stanovanje.
2. *Žalostna Gora pri Preserju*. Na njej prazgodovinsko stanovanje.

3. *Sv. Ana pri Preserju*. V cerkev je vzidan rimski napisni kamen.

4. *Črna Vas*. Vzidan rimski napisni kamen.

5. *Brest pri Igu*. Vzidan rimski napisni kamen.

6. *Strahomer*. V cerkvi vzdanih več rimskih napisnih kamenov.

7. *Staje pri Igu*. Rimski nagrobni napis, vsekani v naravno skalo.

8. *Studenec pri Igu*. V župni cerkvi več rimskih kamenov z napisi in skulpturami. Pri cerkvi je bilo rimsko zidovje.

9. *Studenec pri Igu*. Pri Studencu so na senožetih, njivah in pašnikih izkopali že več rimskih grobov. Ondi se je našlo tudi več rimskih kamenov z napisi.

10. *Pri Igu* ob cesti na Ljubljano prazgodovinsko mostišče (stavbe na kolen). Veliko stanovanje iz poznokamnene dobe. Našlo se je mnogo orodja iz kamna in živalskih rogov in okrašene lončene posode iz dobe, ko niso poznali ne brona, ne železa. Par bronastih sulic je bilo gotovo prinešenih od drugod. Takrat je bilo ljubljansko barje še jezero, v vodo so zabili kole, na te postavili pode in na nje hiše. Da so bili varni pred divjimi zvermi in sovražniki, so se na vodi naselili. Drugje na Kranjskem takrat še ni bilo stanovalcev.

11. *Golo*. Na hribu pri župni cerkvi je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje. Našli so že več grobov iz hallstattske dobe.

12. *Gradišče nad Želimljem*. Na hribu lepo prazgodovinsko stanovanje z dobro ohranjenim nasipom, kakršnih je malo na Kranjskem.

13. *Gradišče*. Od vasi Gradišče proti severu je več lepih gomil. Izkopal sem nekatere že pred več leti ter našel lepe predmete iz hallstattske dobe.

14. *Šmarija*. Na vrtih v vasi na obeh straneh državne ceste je bilo najdenih že več rimskih grobov, tako pri zidanju hiše št. 31, pri stavljanju kozolcev št. 25 in 26, pri kopanju jarkov za vodovod, pri uravnavi vrta gostilne Škrjanec št. 21. 10 žganih grobov s svetilkami, dvema steklenicama in nekaterimi rimskimi denarji. Pri Razdrtem so našli pri zidanju mosta čez železnico rimski grob, pepel v amfori. Rimska cesta se sledi poleg državne ceste.

15. *Podgorica pri Šmariji*. Ob poti iz Šmarije na Podgorico se je našlo na pašnikih pod »Farovškim hribom« več rimskih žganih grobov, veliko grobišče. Na omenjenem hribu je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.

16. *Slivnica Gorenja, ž. Šmarija*. Pri vasi na njivah in senožetih sem našel že mnogo prazgodovinskih grobov l. 1892. in 1893. z lepimi starinami. Celi in žgani mrličiči. Sicer pa so jih kmetje prej in pozneje že mnogo našli pri oranju.

17. *Slivnica Gorenja*. Na njivah in pašnikih in v gozdu od vasi proti Magdalenski gori samo grobišče, gomile in grobi na ravnini. Izkopal sem tam l. 1892. in 1893. na stotine grobov z jako znamenitimi prilozki, tako je n. pr. imela neka ženska na vsaki nogi po 18 bronastih obročev, lepe zapestnice, fibule, bronasto ovratnico in več korald.

18. *Magdalenska gora pri Šmariji*. Okolo cerkve znamenito prazgodovinsko stanovanje, nižje proti jugovzhodu na istem hribu pa še dve stanovanji. Tu so stanovali bogati ljudje. Ker se v gozdu najde mnogo železne žlindre, ki pa ima še precej železa v sebi, je dokaz, da so tu topili rudo, odtod menda toliko bogastvo prebivalcev.

19. *Magdalenska gora*. V gozdu proti Podgorici in Paradišču mnogo gomil. Tukaj in pri številkah 17. in 20 (Hrastje) je bilo pokopanih morebiti na tisoče prebivalcev z gradišča na tej gori. Več teh gomil sem prekopal. Jedna je bila 30 m dolga, 15 m široka in do 7 m visoka. V njej je bilo nad 400 mrličev, deloma z jako bogatimi prilozki, med njimi tudi več glavarjev te naselbine, katere je bilo spoznati po izvanredno bogatih prilozkih. Vsak glavar je imel bronasto čelado, lepše orožje in celó konja v grobu. Izvestno so oni prebivalci imeli vero na posmrtno življenje, in sicer so si mislili, da je na onem svetu ravno tako, kakor je tu, zato so dali mrliču vsega, kar bi utegnil ondi rabiti: orožje in konja za boj, okrasje, da se je ondi stanu primerno predstavil. Ženskam so dali v grob najlepšo obleko in lišp, pa tudi predilno vretence, otrokom pa igrač, punčk in ropotulj. Dodali so tudi lepo posodo, brž ko

ne z jedjo. Posoda leži havadno konec nog. Ako je bil kdo premožen, so mu dali več posod, revež je pa moral biti zadovoljen z jedno. Tudi sežganim mrličem so dajali take priložke, posebno pogosto pa nože in osle. Sploh pa je v moških grobeh orožje, v ženskih pa okrasje. Čuditi se je množini korald iz jantara, ki so jim služile kot ovratni okrasek. Jantar je bil takrat jako drag in je reprezentoval to, kar v jutrovih deželah slonova kost. Dobivali so ga menda od severnega morja. Da so železno orožje doma izdelovali, ni dvomiti, menda so izdelovali tudi bronaste okraske, vsaj priprostejše, bronaste posode, posebno one s podobami, so pa menda prišle od drugod, bodisi iz Fenicije ali od Etruščanov. Znamenito je, da se je našla na Magdalenski gori situla, jednaka oni z Vač, pa celo s petimi pasovi, ona pa ima samo tri. Posebno so bile okrašene ženske. Imela je neka ženska vso obleko z zlato peno okrašeno, po obleki od vrha do tal je bilo do osem tisoč raznih korald našitih, na rokah in nogah je imela lepe obročke, okolo vratu lepo okrašen votel obroč, na prsih več fibul, konec nog dve bronasti situli s podobami. Res sta bili natrti, a manjkalo ni nič. Sedaj sta v muzeju Rudolfinu, a slabo sestavljeni. Konji so bili obrzdani z zelo okrašeno opravo. Pokopani so bili vrh mrliča. Našlo se je v eni gomili pet konj. Oprava je bila okrašena z bronastimi glavicami raznih živalij. V napominani gomili se je našlo pet bronastih čelad z jednim ali dvema grebenoma in nad 200 korald iz jantara, debelih kakor orehi. Jantar je skóraj krvavo rudeč. V drugi gomili je bilo 173 grobov z istotako znamenitimi priložki. Sicer se je pa prekopalo še nekaj gomil. Kopal sem l. 1892. za kranjski deželni muzej, l. 1893. in 1894. pa za c. kr. dvorni muzej na Dunaju. Jednako bogatih in tako umetnostno izvršenih predmetov se sploh ni izkopalo na Kranjskem.

20. *Paradišče pod Magdalensko goro.* Na ravnini od vasi proti veliki cesti je polno rimskih grobov z lepimi priložki. Rimljani so pozneje, menda začetkom II. stoletja po Kristu, prebivalce s hribov v doline spodili, njih prvotna bivališča

požgali, ter jih navadili živeti po rimskih običajih. Pravih Rimljanov je bilo malo, uradniki in vojaki so oskrbovali upravo, le večji kraji, kakor Emona, Neviodunum itd., so bili naseljeni z veterani. Ljudstvo je živelo po svoje, vendar je obubožalo. V grobe so devali po rimski šegi poleg žar še novce, fibule in svetilke. Blizu Paračišča se je našel sarkofag. Ti so samo v Ljubljani navadni, po deželi se jih je pa še malo našlo.

21. *Magdalenska gora*. Na njivah in na pašniku sem našel več znamenitih prazgodovinskih grobov z lepimi starinami.

22. *Hrastje*, vas jugovzhodno od Magdalenske gore. V gozdu so bile lepe peščene gomile, katere sem prekopal l. 1893. Jedna je bila zelo velika z dobro ohranjenimi in lepimi priložki, okrasjem in orožjem, vmes jako lepa in zelo okrašena bronasta čelada. Tu so bili tudi ljudje z Magdalenske gore pokopani.

23. *Grosuplje*. Pri zgradbi železniške postaje se je našlo več rimskih grobov z revnimi mrliči.

24. *Pance*, ž. Lipoglav. Pri vasi v gozdu proti zahodu na hribu lepo prazgodovinsko stanovanje. Kmetje imenujejo ta kraj »Krokarjev grad«.

25. *Pance*. Na vrtih, posebno na onem posestnika Skubica, je grobišče. 1 m globoko v zemlji so skeleti iz hallstattske dobe. Tu sem že več grobov izkopal.

26. *Polica*. Pri župni vasi je na višini lepo prazgodovinsko stanovanje.

27. *Polica*. Od vasi proti vzhodu so našli že mnogo rimskih grobov.

28. *Beleč Vrh pri Polici*. Na njivah so našli kmetje že mnogo rimskih grobov.

29. *Brezovo Gornje*, ž. Višnja Gora. Kmetje so našli na vrtih prazgodovinske grobove.

30. *Gradišče*, hrib nad vasjo Vrh pri Višnji Gori. Lepo prazgodovinsko stanovanje. Jako lep nasip. V vasi Vrh so našli na vrtih hallstattske grobove.

31. *Slivnica Spodnja*. Nad vasjo v gozdu lepo prazgodovinsko stanovanje. Grobov se do sedaj še ni našlo.

32. *Boštanj, grad*. Pod njim nekaj gomil na grajskih njivah iz prazgodovinske dobe. Kmetje so našli tam okoli že več rimskih grobov.

33. *Boštanj, grad*. Na griču, kjer stoji grad, je bilo prazgodovinsko stanovanje.

34. *Žalina Mala*. V župni cerkvi je nad južnim vhodom vžidan rimski napisni kamen s tremi doprsnimi podobami v reliefu.

35. *Žalina Velika*. Od vasi proti jugu na peščenem prostoru so izkopali rimske grobe z okostji.

36. *Tabor pri Št. Jurju*. Na hribu dve prazgodovinski stanovanji, jedno ondi, kjer je še ohranjen tabor iz turških časov, drugo malo stran.

37. *Račna Velika*. Nad vasjo je župna cerkev na Kopanju. Na tem strmem griču pri cerkvi je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje. Pri vasi Velika Račna so kmetje izkopali na njivah tudi rimske grobe.

38. *Sloka Gora*, ž. Škocijan pri Turjaku. Na hribu znamenito prazgodovinsko stanovanje z 10 m visokim nasipom, kakršnih je malo na Kranjskem.

39. *Staro Apno*, župna cerkev v Škocijanu pri Turjaku. Pri vasi na košenicah več gomil iz hallstatske dobe.

40. *Čušperk, grad*. Na šilastem hribu, Limberg imenovanem, je znamenito prazgodovinsko stanovanje, z visokimi skalami silno utrjeno, iz hallstatske dobe. Grobov še niso našli.

41. *Vodice*. V hribih pri vasi je več gomil, pa tudi na senožetih so nekatere.

42. *Čušperk, razvalina*. Prazgodovinsko stanovanje.

43. *Ilova gora, Velika*. Pod vasjo na njivah so našli kmetje že več rimskih grobov. Dalje proti Krki je nekaj gomil.

44. *Ilova gora, Velika*. Na strmem hribu nad vasjo je bilo zelo utrjeno prazgodovinsko stanovanje z lepim razgledom na vse strani. Jako znamenit kraj.

45. *Gradišče*. Pri cerkvi sv. Nikolaja je bilo lepo prazgodovinsko selišče.

46. *Stičina*. Jugovzhodno gori v gozdu velikansko prazgodovinsko stanovanje z visokim nasipom.

47. *Griže pri Stičini*. V gozdu veliko prazgodovinsko stanovanje.

48. *Griže*. Pri vasi na njivah velike, še neprekopane gomile.

49. *Griže*. Od vasi proti Št. Vidu več gomil.

50. *Studenec pri Stičini*. Na njivah več gomil.

51. *Gomile pri Stičini*. Pri hiši Gomilar na njivah in travnikih mnogo lepih gomil, nekatere izredne velikosti. Eno sem prekopal l. 1897. ter našel v njej 56 žganih grobov.

52. *Sušica pri Krki*. V gozdu več gomil, na njivah pa so našli kmetje pri oranju že več rimskih grobov.

53. *Gabrovšica pri Krki*. Pri vasi veliko rimsko grobišče; kmetje so našli na njivah mnogo rimskih grobov.

54. *Veliki Korén*, vas južno od vasi Krke. Visok koničast hrib nad vasjo. Na njem prirodno utrjeno prazgodovinsko stanovanje, tako da se pride nanj le od zahodne strani. Grobov se še ni našlo. Pod hribom je bil najden in vzdan v cerkev rimski napisni kamen, grobni spomenik nekemu padlemu vojaku II. legije. Leta 1885. sem ga poslal deželnemu muzeju. V gozdu pri vasi so našli kup znamenitih bronastih predmetov iz bronsove dobe: sekir, sulic, zapestnic itd., žal, da so ljudje te stvari razmetali. Jaz sem dobil leta 1885. na nekih hišnih vratih velikansko bronasto ovratnico pribito, da so ž njo vrata odpirali. Kupil sem jo ter jo dal deželnemu muzeju. Čudno je tudi, da se v zemlji pozna, da je bilo ondi več okroglih trdnjav, zidov pa ni več. Pod vasjo v hosti je daleč pod zemljo segajoča velika jama; gotovo so ljudje tudi v njej stanovali ali vsaj v njo bežali pred sovražnikom.

55. *Videm Mali pri Dobropoljah*. Pri vasi se je našlo že več rimskih grobov; na njivah in na ravnici »Ratike« imenovani.

56. *Podpeč.* Velika podzemeljska jama pri vasi. Nad vasjo že nekaj rimskih grobov najdenih.

57. *Gradiški Vrh pri Robu.* V gozdu znamenito prazgodovinsko stanovanje, a tudi v rimski dobi je bilo ondi zidovje. Imenitna je do gradu Nadliška, eno uro daleč, segajoča zidana utrdba, na drugo stran gre ista pa do cerkve sv. Primoža. Pri vasi Gradišče je na senožetih tudi še več gomil.

58. *Selo,* vas blizu Lužarjev. Na hribih lepo prazgodovinsko selišče. Tudi rimski ostanki se najdejo tam. Mimo je šla za Rimljanov pot od Emone v Loško dolino do »Terpo«. V tej dolini je bilo več rimskih bivališč.

59. *Sv. Urh,* podružnica bloška pri gradu Nadlišek. Obzidano rimsko stanovanje. Kmetje so našli že večkrat rimske grobe. Jako znamenit kraj.

60. *Grahovo pri Cirknici.* Od Grahovega proti Cirknici na hribu lepo prazgodovinsko stanovanje.

61. *Dolenja Vas pri Cirknici.* Od vasi zahodno na višini zelo veliko in lepo prazgodovinsko stanovanje blizu jezera. Na njem in pod njim veliko grobov iz hallstattske dobe, sami sežgani mrličji z lepimi starinami, osobito z velikimi fibulami. Ondi je še mnogo grobov.

62. *Lipljene Velike,* ž. Škocijan pri Turjaku. Pri delanju nove ceste od tu proti Št. Jurju so našli rimske grobe z bogatimi priložki. Fibule iz I. stoletja po Kristu.

63. *Nova Vas pri Blokah.* Pri vasi na hribu je bilo lepo stanovanje iz hallstattske dobe.

64. *Sv. Rok,* cerkev pri Vel. Laščah. Prazgodovinsko stanovanje.

65. *Lašče Velike.* Na nekem hribu pri Vel. Laščah lepo prazgodovinsko stanovanje.

66. *Podbukovje pri Krki.* Prazgodovinski in rimski grobi pri vasi.

67. *Krka (Izvir reke Krke.)* Nad izvirom velika podzemeljska jama; v njej so se našle prazgodovinske starine in nad jamo na hribu je bilo prazgodovinsko stanovanje.

68. *Muljava pri Krki*. Pri cerkvi je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.

69. *Krvava Peč*, ž. Rob. Na višini prirodno utrjeno lepo prazgodovinsko stanovanje.

70. *Višnja Gora* (razvalina »Stari grad«). Malo prazgodovinsko stanovanje.

71. *Gatina pri Grosupljem*. V cerkev vzdian lep rimski nagrobni napisni kamen.

72. *Stari Trg pri Višnji Gori*. Našla sta se pod župno cerkvijo pred 50. leti dva okrogla stebra, baje z napisi. Oklesali so ju in zdaj nosita svod hleva (pri »Mihetu«). Skoro gotovo sta bila rimska miljnika.

Rimska cesta. (Emona — Neviodunum. Od Ljubljane do Lanišča glej Z. 21. C. XI.)

Od Ljubljane do Škofljice in nove ceste pod Tlakami je bila rimska cesta po sedanji državni cesti ali poleg nje. Pod Malim Vrhom pri Šmariji je šla po stari cesti mimo Treh Križev (Tlake) na Razdrto, proti Šmariji malo pod sedanjo cesto (kjer se še dobro pozna), skozi Šmarijo do Cikáve, potem mimo Hrastja, Perovega pod Malo Staro Vasjo proti Polici, potem mimo Spodnjega Brezovega čez Golo Gorico mimo »baronove« pristave in železniške postaje v Višnji Gori, mimo Marijinega znamenja pod župno cerkvijo, kjer sta se blizu našla pred 50. leti dva miljnika, potem na ovinek ceste pri Starem Trgu, kjer je stal pred l. 1478. trg Višnja Gora, po veliki cesti dalje do Hudega, oziroma Ivančje Gorice pri Stičini, južno od te postaje čez Rogovilo, južno od vasi Studenec med veliko cesto in Glogovico mimo postajališča Št. Vid južno od Radohove Vasi mimo postaje Radohova Vas čez Cesto ali Breg mimo Žúbine po temeniški dolini. (Od Št. Vida dalje glej karto Z. 22. C. XII. Pri Ivančji Gorici sta bila najdena dva miljnika, jeden je v Rudolfinu ([a N]eviodun o. m. p. XXXXIII, t. j. 44 rimskih milj à 1·5 km). Drugi miljnik je dal opat Lavrencij

Rainer iz Stičine postaviti na križišču ceste pri Ivančji Gorici l. 1583. Dal je napis odklesati in ga je nadomestil z drugim napisom verske vsebine, napravil nastavek iz drugačnega kamena. (Müllner ga je spoznal za rimski miljnik, K. Črnologar ga je opisal v »Mitth. d. k. k. Centr. Commission N. F. XVIII pag. 204 in v istem zborniku XXV, pag. 150. (Konec pride.)

Mali zapiski.

Quaglieve freske v stolnici in semenišni knjižnici. — Znano je, da je slikal Quaglio v ljubljanski stolnici od l. 1703. do 1706. in da je okrasil s svojim mojstrskim čopičem svetišče, nekdanjo kupolo, obe prečni ladiji in strop v podolžni ladiji. Nerešeno je ostalo vprašanje, kdo je preslikal stranske kapelice v stolnici in semenišno knjižnico. Ustno izročilo je sicer govorilo za Julija Quaglia, toda pomislekov je bilo vendarle precej. Oziraje se na vse te razmere je pisal poročevalec teh vrstic v Quaglievem življenjepis (Dom in Svet, 1903. str. 527.) tako: »Bržkone je res Quaglio slikal stranske kapele, a moralo se je to zgoditi pozneje, česar nam pa zgodovina ne pove. Kapitelski arhiv bi nam pojasnil to vprašanje, ko bi bil natančneje preiskan. Isto velja o semenišni knjižnici. Ako je torej Quaglio slikal knjižnico, je moral pač več let po dovršeni stolnici priti v Ljubljano, in le s to razdaljo let bi se utegnila razložiti precejšnja razlika v barvah in v risanju.« In tako je tudi bilo. Mil. g. stolni prošt dr. Janez Kulavc je našel v kapitelskem arhivu beležko, ki spričuje, da je Julij Quaglio s svojim sinom Rafaelom za 500 gld. in prosto hrano preslikal semenišno knjižnico meseca avgusta 1721. Na stroške g. Codellija je preslikal potem kapelico presv. Trojice v stolnici. Kapitu je to tako ugajalo, da se je pogodil s slikarjem, naj še ostalih pet kapel preslika. Za to delo mu je obljubil 2000 gld. hrano in stanovanje zanj in za sina Rafaela. To pogodbo je zabeležil kapitel v svoj zapisnik 27. novembra 1721. Quaglio je odšel s pogodbo domov in obljubil, da se spomladi povrne na delo. Delo je dovršil v splošno zadovoljnost l. 1722. in 1723. Ker se je vse srečno izteklo, in ker je tudi prazne stene nad zakristijama okrasil, mu je kapitel poklonil v trajen spomin na Ljubljano srebrno kupo s podložkom, oboje bogato pozlačeno. Kupa s podložkom je stala v Avgsburgu 150 gld.

Dotični odstavek v kapitelskem zapisniku (Protocollum Capituli Labacensis III. p. 445) se glasi dobesedno: »Die 27. Novembris Anni 1721.

cum Dno Julio Qualaeo, Pictore eximio, quem Layno evocavit Capitulum praeterito vere ad depingendam Nostram Bibliothecam, cum quo convenimus pretio quingentorum florenorum una cum victu eidem et eius filio Raphaeli subministrando gratis, qui etiam opus eleganter perfecit praeterito Mense Augusti, et interim hucusque alia opera peregit; ultimo Capellam St. Trinitatis in Nostra Ecclesia Sumptibus Dni Codelli depinxit. Cum eodem inquam convenit Capitulum, ut etiam depingeret reliquas quinque Capellas uniformiter cum Capella Ss. Trinitatis, pro quibus quinque Capellis ita apte depingendis promissimus ei duo millia florenorum, victum et Cubiculum pro eo et eius filio, quosque in hoc opere perficiendo persistet. Hic contractus stipulatus est sub die 27. Novembris, quo facto discessit in Patriam promittens se adfuturum proximo primo vere ad effectum ut quantocyus opus destinatum perficiat. — Dalje str. 494: »Postquam Julius Qualaeus Comensis hoc anno (zapisnik seje 13. dec. 1723.) ultimam manum posuit in depingendo Nostram Ecclesiam et supra Sacristias ornavit illa spatia vacua praeter conventionem Reverendissimum Capitulum intuitu eius diligentiae et adhibita egregia arte cum universali satisfactione, gratitudinis ergo, destinavit eidem aliquod gratuitum regale et donum afferre pro memoria in sua domo perpetuo conservanda. Nempe unum argenteum Scyphum cum sua patella vulgo sottocoppa totum probato argento per totum fortiter deauratum, quod studio Augustae Vindelicorum laboratum et allatum fuit, valoris circiter centum Imperialium seu 150 fl. cum sequenti inscriptione: Hanc patellam cum suo cyatho, Dno Julio Qualaeo Comensi de Layno, Capitulum Labacense in gratitudinis tesseram ob cathedralem Ecclesiam Labacensem D. Nicolao Sacram, per totum egregio penicillo decoratam, grato animo, et in perennis memoriae argumentum defert Anno M. D. C. C. XXIII.

V. Steska.

Prazgodovinska izkopavanja pri Boštanjū. Letos sem kopal okoli Boštanja. Meseca aprila sem odprl v hosti M. Lisca nad Radno 12 m dolgo in 4 m široko gomilo. V šestih grobeh sem našel posode, sulico, nanožnice, fibule, uhanе in koralde. Nad Vel. Lukovcem v hosti sem odkril 10 m dolgo in 4 m visoko gomilo s petimi grobovi in lepimi priložki. V Bučnem Vrhu sem prekopal 20 m dolgo in 5 m visoko gomilo in našel v njej le 8 grobov iz hallstattske dobe. Odkril sem dalje v boštanjski hosti še drugo velikansko gomilo z 32. mrliči. V nekem grobu sem našel tri zelo znamenite posode.

J. Pečnik.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blašnjakovi nasledniki v Ljubljani.